

הלאת מהשבת

דיון לעומק בנושאים עיוניים ~ רעיונות והערות ~ בפרשת השבוע

פרשת השבוע "כי תצא" (ובו ט' עניינים בביאור הפרשה ופרק "נהשבה")

"בזמרנג" (בעין הסערה)

פרק כ"ה כיצד צריך לעבוד בתור שדן.

והנה יש לחקור בעניין מצוות קבורת המת מהי המצוה, האם רק הקבורה כפי לשון הפסוק "כי קבור תקברנו ביום ההוא" וזה עצם הקבורה עצמה, אבל ההתעסקות במת והוצאתו לקבורה אפשר שהוא רק בגדר מכשירי מצוה ותו לא, או דלמא כל עניין ההתעסקות במת הוא מצוה. ומצינו כיוצא בזה נידון לעניין השבת אבדה, מהי המצוה עצמה האם ההתעסקות בכל ההשבה או ההשבה בפועל לידי הבעלים היא המצוה והיתר הן בגדר מכשירי מצוה.

דאיתא בגמ' בב"מ (דף ל' ע"א) דאם הייתה האבדה בבית הקברות והוא כהן, פטור הוא מלהשיבה לבעלים, שאין עשה של השבת אבדה זוחה עשה ול"ת. ופרש"י דבכהן איכא עשה קדושים תהיו ולנפש לא יטמא. וכתב בנימוקי יוסף וז"ל "איכא דמקשו, למה לי מהאי טעמא, תיפוק ליה דאפילו ליכא גבי טומאה אלא לאו גרידתא, לא דחי עשה דאבידה, דהא קיימ"ל שבת (דף קל"ב ע"ב) דלא דחי ליה אלא כגון מילה בצרעת וסדין בציצית, דבעידנא דקא עקר ליה ללאו קא מקיים ליה לעשה, אבל הכא אפילו עומדת על פתח בית הקברות כי מטמא ליה עבר ליה ללאו ולא מקיים לעשה עד דמהדר ליה למרה? ותירצו דלרווחא דמילתא אקשו הכי. והרנב"ר ז"ל תירץ, דהכא נמי בשעה שעבר אלאו קיים העשה, כמילה בצרעת, דהא מתעסק הוא במצוות השבה בשעת עקירת הלאו, ואע"פ שלא גמרה, מה בכך, גם מצוות מילה לא נגמרה עד דפרע, דקיימ"ל מל ולא פרע כאילו לא מל, ולא ממעטין אלא כההיא דאמרינן בפרק ר"א דמילה (דף קל"ב ע"ב)

(א) הטיפול במת והוצאתו לקבורה האם זה מכשירי מצוה או המצוה עצמה.

איתא בפרשה (פ' כ"א פס' כ"ב כ"ג) "וכי יהיה באיש חטא משפט מות והומת ותלית אותו על עץ לא תלין נבלתו על העץ כי קבור תקברנו ביום ההוא כי קללת אלוקים תלוי ולא תטמא את אדמתך באשר ה' נותן לך נחלה" פשטות דברי הפסוק מורים דאיסור לא תלין חל רק במקום שקללת ה' תלוי קיימת ועל כן מטמא הוא את האדמה לפיכך חל איסור לא תלין והאיסור להלינו על העץ, כי בכך הוא גורם לזלזול בכבוד של הקב"ה וכפי שהביא ברש"י יעו"ש.

ברם בחינוך (מצוה תקל"ז) כתב וז"ל "מדיני המצוה, מה שאמרו זכרונם לברכה שאין מצוה זו בנתלה לבד, אלא אף כל הרוגי בית דין מצוה ביום הריגתם, גם בכלל המצוה לקבור כל מת מישראל ביום מותו, ומפני כן יקראו זכרונם לברכה המת שאין לו מי שיתעסק בקבורתו 'מת מצוה' כלומר שמצוה על הכל לקבורו מצד הציווי הזה. ובהמשך כתב החינוך "ונוהגת מצוה זו לענין הרוגי בית דין בזמן שנוהג דיני נפשות, ולענין שאר מתי ישראל בכל מקום ובכל זמן בזכרים ובנקבות שמצוה לקברם ביום המיתה, ועובר על זה והלין את המת שלא לכבודו, ביטל עשה זה, מלבד שעבר על לאו וכו' יעו"ש. וכן הוא ברמב"ם (פ' י"ב מהל' אבל הל' א') ויעוין בגמ' בסנהדרין (דף מ"ו ע"ב) ויעוין מה שהאריך בזה בלח"מ.

גמורה ולא דמי לתלישת לולב מן העץ דלכו"ע הוי מכשירין, דזו רק הוי הכנה למצוה אבל אין עניין לתלוש לולב מהדקל, דהא אם יש לו מן המוכן ודאי לא יחסר במצוה וכן הוא גבי שופר, אבל לגבי מת עצם הוצאת המת והובלתו לקבורה ממעשה המצוה כטיפול באבידה שהוא משעת ההרמה והתעסקות בו.

וראיתי ב"כנפי יונה" דישנו בזה מחלוקת ראשונים מפורשת, דהנה מצינו שיטת ר' שמעון (שבת דף צ"ד ע"א) גבי הוצאת המת פטור לפי שהיא מלאכה שאינה צריכה לגופא הלכך המוציא את המת מרה"י לקוברו פטור כיון דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופא שאינו צריך לגוף ההוצאה רק לצורך המת ולא לצורך המוציא, דברצונו לא היתה באה לו כלל. ויליף מינה רש"י (שבת דף ק"ה ע"ב) לגבי קורע בשבת על מתו דלשיטת ר' שמעון יהיה פטור עליה ואף שחייב מצד הדין לקרוע על מתו ואם קרע הרי מקיים בזה מצוה (ויש לעיין אם מקיים כלל מצוה שהרי כל דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני ואיך יצא ידי חובת הקריעה ואכמ"ל) ומה דאיתא בגמ' שם דחייב קאי רק לשיטת ר' יהודה דמלאכה שאינה צריכה לגופא חייב עליה.

אולם תוס' (ד"ה הא ר' יהודה) נחלקו על רש"י וס"ל דאפילו אליבא דר' שמעון הוי מלאכה הצריכה לגופא ולפיכך חייב הקורע על מתו אף אליבא דר' שמעון, ברם לכאורה דברי תוס' הם פלא, שהרי שפיר הביא רש"י ראייה מדברי ר' שמעון לגבי הוצאת המת, דכמו שבהוצאת המת אינו מתחייב דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופא מה"ט יש לדון גבי קורע על מתו לפטור דמאי שנא? אלא ע"כ צ"ל דיש לחלק בין הוצאת המת לקריעה, דתוס' סברי דמצות הקבורה הוי רק הקבורה בפועל, אבל הובלת המת לקבורה הוי מכשירין, ולפיכך אין זו מצוה שאפשר להחשיבה כצריכה לגופא, דהתעסקות בהוצאת המת אינה רק מכשירין בעלמא, לפיכך לר' שמעון לא חשיבא מלאכה הצריכה לגופא ולהכי פטר עליה, אבל קריעה

ויקוץ בהרתו ויעבוד, שבשעה שקוץ את בהרתו אינו מתעסק בגופה של מצוה דהיינו עבודה, אלא במכשיריה, דהוא ז"ל סבר דגוף עיקר העשה מתחיל משעת ראייתה, הלכך אם הוא לא מכוון לגזלה או לילך לו מיד עבר העשה כמו שכתב ז"ל.

אבל הרב יהוסף ז"ל כתב בלשונו בנימוקיו, דשאר המפרשים ז"ל סברי הכי, דיכולים לומר דלא דמיא למילה, דמילה כל מה שנעשה בה הוא גוף המצוה עצמה ואם לא גמרה לא נעשית אלא חצי מצוה, כמו שאם לא הטיל ציצית בשתי כנפיו וכן בתקיעת שופר אם לא השלים התקיעות, אבל גבי השבת אבידה עיקר גוף המצוה השבה בבית הבעלים, שזהו עיקר גוף כוונת המצוה והשאר הוי כעין מכשירי מצוה, דודאי אע"פ שצריך להשבת האבידה הנטילה וההבאה קודם לכן, עיקר גוף המצוה הוא ההשבה אל ביתו, ודמי למכשירי שאר מצוות, שאע"פ שצריך לעיקר מצוות לולב לעוקרו מן הדקל, מכל מקום העיקר הוא הנטילה, ואע"פ שבתחילה מתעסק הוא לקיום המצוה, גבי השבה נמי מתחילה אינו אלא כמתעסק להשיב אל ביתו, הלכך צריך לתרץ כדמתרץ מעיקרא, דלרווחא דמילתא אקשי הכי עכ"ל ייעו"ש.

ולכאורה נראה דלפי שיטת הנימוקי יוסף דסבר דמצוות השבת אבידה מתחילה מקיים המצוה בפועל דהיינו ההבאה לבית הבעלים, גבי קבורה נמי הכי, דכל המצוה היא הקבורה בפועל, אבל כל ההתעסקות עד לקבורה הוי רק מכשירין (אמנם גבי מת מצוה אפשר דאף אם הוי רק גדר מכשירין מותר לכהן ונזיר להיטמאות לו, משום דאיכא ילפותא מיוחדת להדחות הלאו, שהרי לאו מדין עשה דוחה לא תעשה קאי, דהרי בכהונה הוי עשה ולא תעשה ולא יבוא עשה וידחה לא תעשה ועשה, וא"כ אף אם המצוה הוי כל ההתעסקות במת מכל מקום אין עשה דוחה ל"ת ועשה, אלא ע"כ דלאו מדין דיחוי קאי עלה אלא התורה הפקיעה בכה"ג קדושת הכהונה גבי מת מצוה). ולשיטת הר"ן לכאורה הוי כל ההתעסקות במת מצוה

לקטלוך ולא תיקטול, מי יימר דדמא דידך סומק טפי דילמא דמא דהוא גברא סומק טפי". ע"כ.

ופירש רש"י: "סברא הוא. שלא תדחה נפש חבירו, דאיכא תרתו, אבוד נשמה ועבירה מפני נפשו דליכא אלא חדא אבוד נשמה והוא לא יעבור, דכי אמר רחמנא לעבור על המצות משום וחי בהם משום דיקרה בעיניו נשמה של ישראל, והכא גבי רוצח כיון דסוף סוף איכא איבוד נשמה למה יהא מותר לעבור, מי יודע שנפשו חביבה ליוצרו יותר מנפש חבירו, הלכך דבר המקום לא ניתן לדחות... מאי חזית דדמא דידך סומק טפי. מי יודע שיהא דמך חביב ונאה ליוצרך יותר מדם חבירך, הלכך אין כאן לומר וחי בהם ולא שימות בהם, שלא התיר הכתוב אלא משום חביבות נפשם של ישראל להקב"ה, וכאן שיש אבוד נפש חבירו לא ניתן דבר המלך לדחות שצוה על הרציחה.

ולכאורה קשה טובא, דכאן משמע דדבר ברור הוא שאין לנו שום אפשרות לדעת איזה חיים יקרים יותר לפני הקב"ה, ואילו בב"מ (סב.) תניא: "שנים שהיו מהלכין בדרך וביד אחד מהן קיתון של מים, אם שותין שניהם מתים, ואם שותה אחד מהן מגיע לישוב, דרש בן פטורא מוטב שישתו שניהם וימותו ואל יראה אחד מהם במיתתו של חבירו, עד שבא רבי עקיבא ולימד וחי אחיך עמך חייך קודמים לחיי חבירך", וקיימא לן כר' עקיבא. ולכאורה הסברא המבוארת כאן 'מאי חזית דדמא דידך סומק טפי', היא ממש כשיטת בן פטורא שם, שאי אפשר להכריע איזה חיים יקרים יותר, ולכן צריכים שניהם להתחלק במים שוה בשוה, אך לפי הסברא של ר' עקיבא שנפסקה להלכה לכאורה לא שייך לומר מאי חזית וכו', דהרי הלכה היא שחייך קודמין לחיי חבירך.

וכבר עמדו על זה התוס' (יבמות נד.) והרא"ש (שם). וחילקו דהא דאמרינן חייך קודמין היינו דוקא בשב ואל תעשה, אבל אם בא להרוג בקום ועשה כדי להציל את חיי עצמו בזה אמרינן מאי חזית דדמא דידך סומק טפי. וכ"כ השטמ"ק בב"מ שם בשם הרמ"ך: "חטפן אחד מהם מחברו ושתה וחברו מת על ידו, חייב בדיני שמים, כן נראה, דמאי חזית דדמיה סומק טפי".

אך לכאורה דבריהם צריכים ביאור טובא, דאם כן היה לר' עקיבא לומר שב ואל תעשה עדיף, דהיינו שבאמת אין הכרע איזה חיים יקרים יותר, ולכן שב ואל תעשה עדיף. אך הרי ר' עקיבא דרש להדיא "חייך קודמים לחיי חבירך", דהיינו

על המת זוהי המצוה עצמה ויש למצוה חשיבות שרוצה בה כדי לקיים את המצוה וחשיבא עבורו מטרה חשובה, לפיכך חייב לר' שמעון (ויש לדויק, דהרי לא נחלקו ר' שמעון ור' יהודה בקובר את המת בשבת דיש לחייבו משום אשווי גומות שהרי חייב הוא לכסותו ולהשוות הגומות ויאמר ר' שמעון דפטור על כך משום דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופא, אלא ודאי דקבורה עצמה שהיא מצוה גמורה לר' שמעון הוי מלאכה הצריכה לגופה, ומאי שנא הוצאת המת מקבורה? אלא ודאי קבורה הוי גוף המצוה ואילו הוצאת המת הוי רק מכשירי מצוה) ויעוין ברשב"א.

ברם רש"י שהשווה הוצאת המת לקבורה, ס"ל דהמצוה מתחלת כבר בהוצאת המת ואם פטר ר' שמעון, ע"כ דאף היכא דזה נוגע לקיום המצוה חשיב לר' שמעון כמלאכה שאינה צריכה לגופא ושפיר הביא ראייה, ולפי זה אה"י גם בקבורת המת עצמו יפטור ר' שמעון כיון דמה שקובר אינו משום שחפץ בהשוואת גומות אלא דבעי לקבור את המת ולפיכך הוי מלאכה שאינה צריכה לגופה. נמצא לפי"ז דיש לנו בזה מחלוקת רש"י ותוסי מפורשת בעניין, ודו"ק היטב.

***

(מהרה"ג החו"ב בעל ויברך דוד שליט"א)

ביאור הסברא 'מאי חזית דדמא דידך סומק טפי'

(ב) כִּי פִּאֲשֶׁר יָקוּם אִישׁ עַל רֵעֵהוּ וְרָצְחוּ נִפְשׁוֹ בֶּן הַדָּבָר הַזֶּה (כב כו)

גרסין בסנהדרין ע"ד ע"א: "אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יהוצדק נימנו וגמרו בעלית בית נתזה בלוד כל עבירות שבתורה אם אומרין לאדם עבור ואל תהרג יעבור ואל יהרג חוץ מעבודה זרה וגילוי עריות ושפיכות דמים... גילוי עריות ושפיכות דמים כדרבי דתניא רבי אומר כי כאשר יקום איש על רעהו ורצחו נפש כן הדבר הזה... מה רוצח יהרג ואל יעבור אף נערה המאורסה תהרג ואל תעבור, רוצח גופיה מנא לן, סברא הוא דהוא דאתא לקמיה דרבה ואמר ליה אמר לי מרי דוראי זיל קטליה לפלניא ואי לא קטלינא לך, אמר ליה

את המקודש, והיינו דטעמא דמאי חזית משויא ליה לספיקא". עכ"ל.

ועדיין צ"ע, דהא ניחא לגבי טעמא דמקודש, אך מה נאמר על הטעם דחייך קודמין, דלכאורה אין לומר שהוא ספק, דהא ר' עקיבא דריש לה מקרא, וכן לגבי איש קודם לאשה יש את הדרשה שכתב הרשב"א (כתובות סז). "וחי אחיך עמך אחיך קודם לאחותך", ודוחק גדול לומר שיש ספק האם לדרוש כך או לא.

ומלבד זה גם הקובץ שיעורים עצמו הקשה על דבריו וכתב: "אבל לפי זה אם עבר המקודש והרג את שאינו מקודש להציל עצמו אינו אלא ספק איסור, ולכאורה אינו נראה כן".

ועוד צריך ביאור, דאם אחד הוא תלמיד חכם וצדיק והשני בור ועם הארץ ורשע גמור, איך אפשר לומר בכהאי גוונא 'מאי חזית דדמא דידך סומק טפי', הא לכאורה ודאי דדם תלמיד חכם צדיק סומק טפי מדם רשע ועם הארץ.

והנראה פשוט בזה הוא, דזה פשוט שאם יש ב' אפשרויות את מי להחיות בזה ודאי יש דרגות מי קודם למי, כמו שיש דיני קדימה וכיבוד בכל התורה, שתלמיד חכם קודם לע"ה וכהן קודם ללוי ולוי לישראל וכו', שהרי פשוט שיש הרבה חילוקי מדרגות בין בני אדם, ואי אפשר לומר שכולם חביבים בשוה. אמנם אם אנו דנים אם מותר לרצוח אחד כדי להחיות אחר, לגבי זה באמת אמרינן דכל ישראל שוים ואי אפשר להעדיף אחד על חבירו.

וטעמא דמילתא נראה, דאיסור שפיכות דמים הוא גזירת הכתוב כמו כל חוקי התורה, ואנן לא דרשינן טעמא דקרא וחומר האיסור לא נמדד לפי סברתינו, אלא כל שפיכות דמים הוא אותו איסור ממש בין אם הרג בור ועם הארץ ובין אם הרג תלמיד חכם וצדיק. ואמנם ודאי שבדיני שמים יהיה חילוק בעונש, כי שם דנים גם כל מה שנגרם כתוצאה ממעשהו, אך מכל מקום עבירת השפיכות דמים בשניהם היא אותה עבירה ממש בלי שום חילוק. וכן החיוב להציל משום פיקוח נפש גם זה גזירת הכתוב כמו כל חוקי התורה, וממילא יש אותה דרגת חיוב ממש בהצלת רשע ועם הארץ כמו בהצלת גאון וצדיק וקדוש. ועל כן כשאנו דנים האם לרצוח בידיים או לא, בזה באמת אמרינן מאי חזית דדמא דידך סומק טפי, כי תמיד איסור הרציחה הוא אותו איסור וחיוב הפיקוח נפש הוא אותו חיוב, ואין אחד נדחה מפני חבירו.

שלמרות שאיננו יודעים איזה חיים יקרים יותר לפני הקדוש ברוך הוא, מכל מקום כך ציוה לנו הקב"ה בתורתו שכל אחד צריך לייקר את חיי עצמו יותר מחיי חבירו. ואם כן מעתה מה שייך לומר "מי יימר דדמא דידך סומק טפי", הא מכל מקום כך דין התורה שלגבי דידי אכן נחשב כאילו דמא דידי סומק טפי.

ועוד הקשה בקובץ שיעורים (פסחים אות ה'), דבהוריות (יג.) מבואר דגם לענין הצלת חיים כל המקודש מחבירו קודם לחבירו, האיש קודם לאשה ות"ח קודם לעם הארץ וכו', ולמה כאן דם כולם שוה¹. וכתב לתרץ כנ"ל דטעמא דמקודש לא מהני אלא לענין שב ואל תעשה אבל לענין להרוג בידיים עבור הצלת המקודש בזה אמרינן מאי חזית וכו'. וכתב "ונראה מזה דמספקא לן אם המקודש חביב יותר, ומספיקא אסור לעשות מעשה בידיים להרוג את שאינו מקודש כדי להציל

¹ הנה במשנה הוריות שם שנינו "האיש קודם לאשה להחיות", ופסקו הב"י (יו"ד סי' רנ"א) והרמ"א (יו"ד סי' רנ"ב ס"ח) והש"ך (יו"ד סי' רנ"א ס"ק י"א) והט"ז (יו"ד סי' רנ"ב סק"ו) דהיינו לענין הצלת נפשות ממש כששניהם טובעים בנהר. ולפי זה גם מה דאמרינן בגמרא שם "משוח מלחמה קודם לסגן... כי תניא ההיא להחיותו", היינו לענין הצלת נפשות, וכן כתבו התוס' (נזיר מז: ד"ה והתניא): "דבהוריות (דף יג.) מתניא לענין להחיותו לפקח עליו את הגל קודם לסגן דאם נפל גל על שניהם". ולפי זה ודאי דגם מה דשנינו עוד במשנה שם "כהן קודם ללוי לוי לישראל לישראל לממזר וממזר לנתין ונתין לגר וגר לעבד משוחרר... ממזר תלמיד חכם קודם לכהן גדול עם הארץ", אין זה רק להקדימו לשאר דברים אלא גם להצלת נפשות. ואמנם הרשב"א (כתובות סז. ד"ה יתום) והפסקי רי"ד (שם) והמאירי (הוריות יב:) כתבו דלהחיות היינו למזונות. אך לכאורה אין סתירה מזה לדברי הפוסקים הנ"ל, שהרי מי שאי אפשר לו לחזר אחר מזון האכלתו היא הצלת נפשות ממש, שלא ימות ברעב, וחזינן שגם בזה אמרינן שהאיש קודם לאשה, וכן כתב הפסקי ריא"ז בכתובות שם: "וכן אם היו עומדין במדבר או בספינה שאין המזונות מצויין שם אלא להחיות אחד מהם האיש קודם לאשה כמו שביאר מז"ה בפסקיו", ע"כ, הרי ביאר להדיא שדברי סבו בפסקי רי"ד נאמרו גם באופן שיש בזה הצלת נפשות ממש. ויש להוסיף דהרשב"א הנ"ל יליף לה מקרא דכתיב וחי אחיך עמך אחיך קודם לאחותך, והרי האי קרא נדרש על ידי ר' עקיבא לענין הצלת נפשות, ואם כן ודאי דאף דרשה זו היא גם לענין הצלת נפשות.

[אמנם יש לעיין בדעת הרמב"ם בזה, שהרמב"ם הביא דין זה רק בהל' מתנות עניים ולא בהלכות רוצח ושמירת נפש, ולכאוף מוכח מהשמטתו דס"ל שלגבי הצלת נפשות באמת ליכא דין קדימה, וראה מה שהאר"י בזה בשו"ת ציץ אליעזר חלק י"ח סי' א', על כל פנים דעת התוס' ושאר הפוסקים מפורשת כנ"ל].

דדרשות דרבנן אסמכתא נינהו ועקרת תלמוד ערוך שבידינו, אלא ודאי אין אומרים כן אלא באותם שהזכירו חכמים שהם מדבריהם, ועוד שלפי סברא זו מי שקדש בכסף ובא אחר וקדש בשטר היה לו לחוש לקידושי שניהם, וכולה מכילתא מוכחא דליכא למיחש להא מילתא כלל, וכן מצינו שקידושי כסף מאכילין אותה בתרומה כדמוכחא שמעתין דלקמן ואם אינו קונה למה מאכיל", וכן כל הראשונים דחו שיטה זו כלאחר יד כדבר שאין בו ממש.

אמנם פשוט שהקושיות הפשוטות הללו לא נעלמו מעיני רבותיו של רש"י שהיו גדולי עולם והיו תלמידיו של רגמ"ה ורש"י תמיד שם את דבריהם עטרה לראשו, וצ"ב טובא מה יענו על הקושיות העצומות הללו.

ובתשובות חכמי צרפת ולותיר סימן ס"ג נדפסה תשובה של רבינו אליעזר הגדול, (היה חבירו של רגמ"ה והובא בראשונים פעמים רבות), וכתב שם: "ואשה ששנינו הוחזקו להיות משיאין על פיה הויא לה דרבנן, ואע"פ שאנו מביאין אותה מגזירה שוה כדתיניא ועמדו שני האנשים בעדים הכתוב מדבר כו', ואעפ"כ אינה כשל תורה עצמה כי מדרש חכמים היא, וראיה לדבר מקדושי כסף שאע"פ שאנו למדין אותה בגזירת שוה קיחה קיחה", ביאור דבריו: שהוקשה איך משיאין ע"פ אשה הא אשה פסולה לעדות, ותירץ שפסולה רק מדרבנן ואף דילפינן לפסולא דידה בשבועות ל" ע"א מג"ש מ"מ אין זה כמו דין דאורייתא כיון שהוא רק מדרש חכמים, והיינו ממש כשיטת רבותיו של רש"י ז"ל.

וברמב"ם הלכות אישות פ"א ה"ב כתב: "ובאחד משלשה דברים האשה נקנית, בכסף או בשטר או בביאה, בביאה ובשטר מן התורה ובכסף מדברי סופרים", וכתב ע"ז הראב"ד "זה שבוש ופרוש משובש הטעהו", ושם פ"ג ה"כ כתב הרמב"ם: "המקדש בביאה הרי אלו קידושי תורה, וכן בשטר מתקדשת בו מן התורה כשם שגומר ומגרש שנאמר וכתב לה ספר כריתות כך גומר ומכניס, אבל הכסף מדברי סופרים שנאמר כי יקח איש אשה ואמרו חכמים לקוחים אלו יהיו בכסף שנאמר נתתי כסף השדה קח ממני", וכתב ע"ז הראב"ד: "אמר אברהם אין פרצה גדולה מזו ופי' משובש ששמע בתינח דקדש בכסף הוא הטעהו בזה, ועם כל זה לא היה לו לטעות ולא היה לו לכתוב", ובשו"ת ברכת אברהם לר' אברהם בן הרמב"ם סי' ל"א נשאל על זה שכמדומה שמקורו

ונראה דהכי דייק לשון הגמרא, דלא אמרינן 'מאי חזית דחיי דידך חשיבי טפי', או 'מאי חזית דנפשך חשיבא טפי', אלא 'מאי חזית דדמא דידך סומק טפי'. דיתכן שבאמת חיינו ונפשו חשובים ויקרים לפני ה' הרבה יותר מחיי חבירו, וגם אם לא חשובים יותר מכל מקום התורה ציותה לנהוג כאילו חיינו חשובים יותר, כדקיימא לן חייך קודמין, אך מכל מקום "מאי חזית דדמא דידך סומק טפי", כלומר דעבירת השפיכות דמים של שניהם היא אותה עבירה ממש, כי הדם של שניהם הוא אותו דם (ומה שנקט 'סומק טפי', מובן מאליו שהיא מליצה בעלמא, כי האיסור לא תלוי באדמימות הדם, וגם אם יבדוק ויראה שהדם שלו באמת אדום יותר לא ישתנה הדין בכהוא זה, אלא בא לומר שלגבי איסור שפיכות דמים הדם של שניהם הוא אותו דם בלי חילוק).

ג) בשיטת רבותיו של רש"י והרמב"ם שקידושי כסף מדברי סופרים.

פי יקח איש אשה (כד, א)

מפסוק זה ילפינן קידושי כסף, כדאמרינן בתחילת קידושין "וכסף מנ"ל גמר קיחה קיחה משדה עפרון, כתיב הכא כי יקח איש אשה וכתוב התם נתתי כסף השדה קח ממני", והנה בששה מקומות בש"ס מבואר שבקידושי כסף קל יותר לרבנן להפקיע את הקידושין, ביבמות צ' ע"ב וק"י ע"א וכתובות ג' ע"א וגיטין ל"ג ע"א וע"ג ע"א וב"ב מ"ח ע"ב, דאמרינן התם: "כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש ואפקעינהו רבנן לקידושי מיניה, אמר ליה רבינא לרב אשי תינח דקדיש בכספא קדיש בביאה מאי שויה רבנן לבעילתו בעילת זנות", וכתב רש"י בכתובות ג' ע"א: "שמעתי כל רבותי מפרשים דקדיש בכספא דקידושי דרבנן נינהו, ואי אפשר לומר כן חדא דגזירה שוה היא קיחה קיחה משדה עפרון וכל הלמד מגזירה שוה כמו שכתוב מפורש הוא לכל דבר, ועוד אי דרבנן נינהו היאך סוקלין על ידו ומביאין חולין לעזרה על שגגתן" וכו', וכע"ז כתב רש"י גם ביבמות צ' ובגיטין ל"ג והרשב"ם בב"ב מ"ח.

וברמב"ן קידושין ט' ע"ב כתב: "מכאן אתה רואה מפורש שקדושי כסף מן התורה הם ולא מדבריהם, שהרי נערה המאורסה שאמרה תורה בסקילה בקדושי כסף היא, ומי שכתב דקדושי כסף דרבנן ואסמוכי הוא דאסמכינהו אקראי תמה אני אם העביר עיניו בשמועה זו, ואין רוח חכמים נוחה בדבר זה שאם כן בכל מקום תאמר כן

ומבואר להדיא מתשובה זו שיש לרמב"ם כאן שיטה שלימה ולא רק לשון בעלמא, דאם היה זה רק שינוי לשון בעלמא היה לו לכתוב כך בפשטות, ולא היה צריך להביא לזה שום ראיות, וגם אם כן לא מובן כלל מה חילק בזה בין קידושי כסף לקידושי שטר, הא סו"ס תרווייהו אתו מדרשה ועל שניהם חייבין מיתת ב"ד, ומה ההפרש ביניהם, וגם ממה שכתב בסוף דבריו "ועל זה סמכתי ופסקתי שהשטר מן התורה", משמע להדיא שיש כאן "פסק הלכה" ולא דקדוק לשון בעלמא.

ובעיקר מה שכתב בסהמ"צ שם שלא כל דבר הנלמד בי"ג מדות הוא דין תורה, כבר הבאתי בשבוע שעבר מה שכתב הלב שמח שמדברי הרמב"ם בהרבה מקומות מוכח להדיא דלא כמ"ש הרבה מפרשים שכוונתו רק שדברים אלו לא נכללים במנין תרי"ג מצוות, אלא דבאמת יש חילוק מהותי בינם לבין הדינים המפורשים בתורה או שאמרו עליהם חז"ל שהם מן התורה, ומדברי הרמב"ם בתשובה הנ"ל מוכח כן להדיא, שהרי מצות קידושין היא רק מצוה אחת מהתרי"ג מצוות, ולגבי זה אין נפק"מ אם קידושי כסף מהתורה או מד"ס, ומכל אריכות דבריו נראה בלי ספק שיש לו כאן שיטה שלימה ופסק הלכה.

וכבר הבאתי בשבוע שעבר מה שביאר בזה הלב שמח שלדעת הרמב"ם הרבה דינים שנלמדו מדרשה הם באמת קלים יותר מהדברים המפורשים בתורה, ואף שבאמת התורה צייתה עליהם מ"מ חומרתם היא רק כמו מילי דרבנן, וכתבתי בביאור הדבר דבאמת לשיטת הרמב"ם כל תקנות חז"ל הם ג"כ דאורייתא, דהא ילפינן להן מלא תסור, וא"כ מה החילוק בין דאורייתא לדרבנן, ולכן ס"ל לרמב"ם דהחילוק בין דאורייתא לדרבנן הוא שדאורייתא הם דברים שנאמרו למשה בסיני בפירוש ודרבנן הם דברים שלא נאמרו למשה בסיני בפירוש, ע"ש בדברינו.

ולפ"ז נראה ברור בס"ד דגם רבותיו של רש"י ור' אליעזר הגדול סברו בזה כשיטת הרמב"ם, שכל מה שלא נאמר למשה בפירוש מפי הגבורה הוא דרבנן, גם אם הקב"ה בעצמו ציווה עליו ברמז, ולכן כיון דקידושי כסף אתו רק מדרשה אף דעי"ז מותרת לאכול בתרומה וחייבין עליה סקילה מ"מ אי"ז "מן התורה" אלא "מדרבנן", וכל דבר שאינו "מן התורה" יש לחכמים כח לעקרו במקום צורך גדול, שהרי לשון הגמ' ביבמות פ"ט ע"ב הוא "וכי ב"ד מתנין לעקור דבר מן התורה", ולפי דרכו של הרמב"ם שרק דבר שנאמר בסיני בפירוש הוא "מן

של הרמב"ם הוא מהא דאמרינן תינח דקדיש בכספא וכו'.

ורוב מפרשי הרמב"ם נדחקו לבאר שהרמב"ם מודה שקידושי כסף דאורייתא רק כך דרכו שקורא לדרשות חז"ל דברי סופרים, ואין זה אלא שינוי לשון בעלמא, והוא דוחק גדול שאם כן לא היה הרמב"ם טורח להדגיש דבר זה פעמיים, ועוד שהרי גם קידושי שטר אתו מדרשה ולמה לא כתב הרמב"ם שגם הם מדברי סופרים.

ובתשובות הרמב"ם (פריימן סי' קס"ו ובלאו סי' שנ"ה), הובא בהשגות הרמב"ן על ספר המצוות שורש ב') נשאל על ענין זה, וז"ל תשובתו: "השאלה מפני מה אמרתי שקדושי ביאה ושטר מדאורייתא וקדושי כסף דרבנן ואמרת והא כולהי ילפינן להו מן התורה בכסף מנא לן גמר קיחה קיחה וכו'. זה הוא ענין השאלה. והתשובה דרך קצרה כך היא. יש לי חבור בלשון ערבי בענין מנין המצוות... ויש בתחלתו ארבעה עשר פרקים בכללות גדולות בעיקרי מנין המצוות... ובאותן הפרקים ביארתי שאין כל דבר שלמדין אותו בהקש או בקל וחומר או בגזרה שוה או במדה משלש עשרה מדות שהתורה נדרשת בהן הוא דין תורה עד שיאמרו חכמים בפירוש שהוא מן התורה, והבאתי על זה ראיות, ושם ביארתי שאפילו דבר שהוא הלכה למשה מסיני מדברי סופרים קרינן ליה ואין שם מן התורה אלא דבר שהוא מפורש בתורה כגון שעטנז וכלאים ושבת ועריות או דבר שאמרו חכמים שהוא מן התורה והן כמו שלשה ארבעה דברים בלבד... וכן יש לשאל בודאי ולומר לי הבעילה ודאי מן התורה שהרי לא למדוה במדה משלש עשרה מדות אלא ובעלה מלמד שנקנית בביאה אלא הכסף והשטר בהקש למדו אותן למה אמרת שהשטר מן התורה והכסף מדבריהם. והתשובה על זה שודאי כך הייתי אומר שהכסף והשטר מדבריהם הואיל ומן הדין באו לולי הא דאמרינן בהדיא בענין נערה מאורסה דאמרינן נערה מאורסה דאמר רחמנא בסקילה היכי משכחת לה פי' מדאמר קרא נערה בתולה מאורסה שמע מינה בודאי שיש מאורסה מן התורה בלא ביאה ובמה. ושקלו וטרו וסוף המימרא אמר רב נחמן ביר' יצחק משכחת לה כגון שקידשה בשטר הואיל וגמר ומוציא גומר ומכניס שמע מינה שלדברי הכל השטר גומר ומכניס ועל זה סמכתי ופסקתי שהשטר מן התורה".

לפטור, ממה ששנינו במשנה (ב"ק קג ב) הגוזל את חבריו שו"פ ונשבע לו יוליכנו אחריו אפילו למדי, ואמרו בגמרא שדוקא בנשבע אבל אם לא נשבע אינו צריך להוליכו אחריו עד שיגיע למדי, וכל שכן במציאת אבידה שלא גזל את חבריו אלא אדרבא מקיים מצוה ומשתדל בטובתו, בודאי שאינו מחוייב יותר מחיובו של הגזלן החפץ להשיב את הגזילה שאינו צריך לטרוח כ"כ.

וחזר על דבריו בתשובה (שו"ת מעיל שמואל חו"מ סי' א), לגבי השולח ספר לחבירו ע"מ שהלה ישלם לו את מחירו, והמקבל אינו רוצה לקנות את הספר, האם חייב לחזר אחר הבעלים להשיב לו את הספר או לשלם לו, והשיב שאפילו בהשבת אבידה נראה שאין לחייב את המוצא לטרוח אחר המאבד וק"ו מהגוזל את חבריו שאינו צריך להוליכו אחריו למדי וכנ"ל.

ומצאתי שכן פסק גם החזו"א, שאין המאבד צריך ללכת לבית המאבד, אלא מספיק להודיע לו שהאבידה נמצאת בביתו (מובא בספר פאר הדור ח"ד עמ' ריז). ובספר השבת אבידה כהלכה (פ"ג ס"ו) הביא בשם דודי הגר"נ קרליץ זצ"ל שהמוצא יכול לקצוב זמן למאבד שיבא ליטול אבידתו, ולאחר מכן יוציאהו מביתו לרה"ר.

האמנם דלכאורה שאלה זו מפורשת בפסוק כאן, וצ"ב מה היה הנידון בדבריהם. דהנה בפסוק כאן כתוב, ואם לא קרוב אחיך ולא ידעתו ואספתו אל תוך ביתך וגו'. ולשון הפסוק אינו מובן, דאם אין המוצא יודע מיהו המאבד, כדכתיב 'ולא ידעתו', א"כ מנין לו שהמאבד אינו קרוב אליו, והרי אינו יודע כלל מיהו המאבד. ועוד דמאחר שאינו יודע מיהו המאבד מאי נפק"מ אם הוא קרוב או רחוק.

ובהכרח צ"ל כמ"ש הרמב"ן כאן וז"ל, ואם לא קרוב אחיך אליך - שאינו קרוב אצלך, כי אינך מתחייב ללכת אל ארץ אחרת עם האבדה להשיבה אליו, או שלא ידעת אותו כלל עכ"ל. והיינו שהפסוק מדבר על שני מקרים, במקרה הראשון מדובר על מקרה שהמוצא יודע מיהו המאבד אך אינו קרוב אליו בשביל להשיב את האבידה, ובמקרה השני מדובר כשאינו יודע כלל מיהו המאבד, ועל שני המקרים כתוב 'ואספתו אל תוך ביתך והיה עמך עד דרוש אחיך אותו', והיינו שאף במקרה הראשון אין המוצא חייב ללכת לבית המאבד להשיב לו את האבידה.

וכן מבואר גם ברשב"א, דהנה בגמ' (ב"ק קה ב) מבואר שהטוען לחבירו שורי גנבת, והנתבע כפר ונשבע ואח"כ הודה שמצאו תועה בדרך והכניסו

התורה", ממילא מדוייק מדברי הגמ' שדבר שאינו "מן התורה" יש לב"ד כח לעקרו, גם אם אינו תקנת חכמים אלא ציווי ה', וזהו מה שהקשה רבינא "תינח דקדיש בכספא קדיש בביאה מאי איכא למימר", כלומר דבשלמא קידושי כסף אינם בגדר "מן התורה" ויש כח ביד רבנן לעוקרם, אך קידושי ביאה שהם מפורשים בתורה איך יכולים רבנן לעוקרם.

ובזה מבואר היטב הלשון שכתב רש"י בגיטין ל"ג בשם רבותיו "דקדושי כסף דרבנן דלא כתיב בהדיא אלא גמרינן קיחה קיחה משדה עפרון", הרי שלא אמרו שאינם דין תורה ולא אמרו שהג"ש היא אסמכתא, אלא אמרו רק "דלא כתיב בהדיא", וכוונתם היתה שדבר שלא כתוב בהדיא הוי כדרבנן ויש להם כח לעוקרו, וכמו שנתבאר.

וכן מה שכתב ר' אליעזר הגדול שמשיאין ע"פ עדות אשה כוונתו כיון שפסולה רק מדרבנן, כוונתו היא שכיון שאין הפסול שלה מפורש בתורה שוב אינו בגדר מן התורה ויש כח לרבנן לעוקרו, וכן מדוייק בלשונו שכתב "ואע"פ שאנו מביאין אותה מגזירה שוה כדתניא ועמדו שני האנשים בעדים הכתוב מדבר כו', ואעפ"כ אינה כשל תורה עצמה כי מדרש חכמים היא", הרי שנזהר בלשונו ולא כתב שאינה מהתורה, אלא רק ש"אינה כשל תורה עצמה", ובטעם הדבר לא כתב שהיא תקנת חכמים אלא שהיא "מדרש חכמים", הרי להדיא כדברינו.

***

מהגאון רבי צבי כהן שליט"א

ד) מוצא אבידה אם צריך ללכת למאבד או רק להודיעו.

ואם לא קרוב אחיך אליך ולא ידעתו וגו' (כב) (ב)

יש לדון במוצא אבידה ויודע מיהו המאבד, האם צריך לטרוח אחריו בשביל להשיב את האבידה, או שמספיק להודיע למאבד שהאבידה אצלו והמאבד יטרח לבא אליו.

ושאלה זו נשאלה מעם מו"ז הגרש"א יולדביץ זצ"ל, כמסופר בספר מעילו של שמואל (פרק מד), שבאו ושאלוהו על אחד שמצא כרטיסיה ועליה שם המאבד וכתובתו, האם צריך הוא לנסוע אחריו לביתו, או שיסתפק בשיחת טלפון בה יודיע שהכרטיסיה ברשותו. והשיב שיש להביא ראייה

שזה ודאי קרוב, ואם הוא בעיר אחרת הרי"ז ספק.

ומכל מקום מבואר ברמב"ן שעכ"פ באותה עיר בודאי נחשב כקרוב אליו ומחוייב לטרוח אחר המאבד להשיבו אליו. ומעתה מיושב הא דאמרו 'אי דידע ליה ליזול ולהדרה נהליה', דמבואר שצריך לטרוח אחר המאבד, משום שכל ההכרזה מועילה מן הסתם רק לבני אותה ארץ ואותה עיר, ובאופן זה הרי חייב לטרוח וללכת לבית המאבד להשיבו לו, והפסוק לא פטר אלא באופן שלא קרוב אחיך' דהיינו כשהוא בארץ אחרת או בעיר אחרת.

[ואמנם בספר בנין שלמה לבעל החשק שלמה (בהקדמה פרשת כי תצא) נסתפק ג"כ בדין זה, אם המאבד הוא רחוק מהמוצא מהו השיעור שפוטר את המוצא מללכת אחריו, וכתב לדון שהשיעור הוא אחד משבעה ומחצה במיל, ויסודו מהא דאמרו בגמ' ? שאין אדם חייב בפריקה וטעינה כשרואה חמור במרחק כזה, וה"ה שאינו חייב להגביה את האבידה או לטרוח אחר המאבד ביותר משיעור זה עכ"ד.]

אך מדברי הרמב"ן והרשב"א מבואר להדיא שאף במרחק גדול יותר מחוייב ללכת אחר המאבד, ועדיין הוא בכלל קרוב, ורק בארץ אחרת או בעיר אחרת פטור מלהוליכו אחריו.]

ומעתה יצא לנו דלא כפסקו של מו"ז, דפטר את המוצא מלטרוח אחר המאבד בכל אופן, והרי מבואר בראשונים שדוקא בארץ אחרת פטור מלהוליכו אחריו, אבל באותה עיר כן חייב לטרוח אחריו.

אך באמת אין מכאן סתירה כלל, משום דהראשונים דברו באופן שלא הודיע למאבד שהאבידה נמצאת אצלו (וכמבואר ברשב"א הנ"ל), אבל באופן שמודיע למאבד שיכול ליטול את אבידתו, מסתבר שפטור בכל אופן אפילו כשקרוב אליו מאוד, דמהיכ"ת לחייב את המוצא בטרחה יותר מהמאבד, ובזה שמודיע למאבד דרך הטלפון וכדומה שהאבידה אצלו ויכול לטלה נפטר מיד.

ועד"ז כתב הח"ח באהבת חסד (ח"א פ"ט נתה"ח סקל"א) לענין מצות ביומו תתן שכרו, שאין בעל הבית לטרוח וללכת לבית הפועל כדי לשלם את שכרו, אלא יכול להודיע לו שיבא ליטול שכרו ודי בזה ע"ש.

לביתו פטור, והגמ' מקשה לימא איבעי לך לאהדוריה לי, והיינו שאף לדבריו שמצאו בדרך הרי הוא גנב כיון שלא השיבו למאבד. וכתב הרשב"א בשם הראב"ד וז"ל, ולא למימרא שהמוצא מציאה צריך לחזר אחר הבעלים ולהוליכו אחריו למדי, דהא כתיב אם לא קרוב אחיך אליך ולא ידעתו ואספתו וכו', אלא שראה שהבעלים מחזרין אחר השור ושואלים אותו והוא שותק ע"כ. ומבואר גם ברשב"א שפשט הכתוב הוא שאין המוצא חייב ללכת אחר המאבד, ואינו נחשב גנב לא כשראה שהבעלים מחזרים אחר אבידתם ושואלים אותו והוא שותק.

וא"כ נמצינו למדים מדברי הרמב"ן והרשב"א, שהפסוק פוטר להדיא את המוצא מללכת אחר המאבד.

אמנם בספר באר המלך (גזילה פי"ג ה"י) הביא ראה להיפך, שהמוצא כן חייב לטרוח אחר המאבד, דהנה במשנה (ב"מ כח א) תנן, ועד מתי חייב להכריז, עד כדי שידעו בו שכניו, ומקשי הגמ' מאי שכני אבידה, אילימא שכנים דבעל אבידה, אי ידע ליה ליזול ולהדרה נהליה ע"כ, ואי נימא שהמוצא פטור מלהוליכו למאבד, מאי קושיא, נימא דידע ליה ויודע מי שכניו של בעל האבידה ומכל מקום אינו חייב להשיבו אליו.

אך באמת אין כאן סתירה כלל, משום שלשון הכתוב 'ואם לא קרוב אחיך', ומשמע שהפטור הוא דוקא כשאין המאבד קרוב, אבל אם הוא קרוב למוצא חייב המוצא ללכת אחריו. ואמנם לא נתפרש בפסוק מהו השיעור של 'לא קרוב', ומאיזה שיעור נפטר המוצא מלטרוח אחר המאבד.

וראה לשון הרמב"ן 'כי אינך מתחייב ללכת אל ארץ אחרת עם האבדה להשיבה אליו', הרי מבואר מדבריו שדוקא אם המאבד הוא בארץ אחרת פטור, אבל אם הוא באותה ארץ הרי הוא כקרוב אליו וחייב לטרוח אחריו. וכ"מ גם ברשב"א שם שדוקא ללכת לארץ מדי אינו חייב, אבל באותה ארץ כן חייב לטרוח אחריו.

ומאיך בהמשך דברי הרמב"ן משמע שדוקא כשהמאבד נמצא באותה עיר הרי"ז נחשב 'קרוב', אבל בעיר אחרת פטור אף כשהוא באותה ארץ (ע"ש ובפירוש מהר"י אבוהב על הרמב"ן), ואפשר שהרמב"ן עצמו נסתפק בזה ולא הוה פסיקא ליה, ולכן כשבא לפטור כתב ארץ אחרת, שזה ודאי נחשב 'לא קרוב', וכשבא לחייב נקט אותה העיר,

אבידה שאין בה חוב ממון אלא מצוה לבד, שפיר היה צריך לחייב את המוצא להוציא את חומש מממונו לצורך השבתו ולכן אצטריך קרא. ואם כנים הדברים י"ל שגזלן פטור אף באותה עיר ואין ראייה מאבידה להיפך. אך יסוד זה אינו פשוט ויש להאריך בזה מכמה אנפי ואכ"מ.]

***

מהגאון בעל גינת אגוז שליט"א.

פרשת כי תצא

(ה) דחיית עשה דציצית לל"ת דכלאים באפשר לקיים שניהם

לא תלבש שעטנז צמר ופשתם יחדו. גדילים תעשה לך על ארבע כנפות כסותך אשר תכסה בה (כב, יא-יב)

ביבמות ד, א דרשינן לה סמוכין, דעשה דציצית דוחה ל"ת דכלאים. ובמנחות מ, א אמרי' לענין סדין של פשתן דלא שרי להטיל בו חוטי לבן דצמר, כיון דאפשר במינו שיתן חוטי פשתן, וכדר"ל דאמר ריש לקיש כל מקום שאתה מוצא עשה ולא תעשה אם אתה יכול לקיים את שניהם מוטב ואם לאו יבוא עשה וידחה את לא תעשה, וכה"ג דאפשר לקיים שניהם, שיטיל חוטי לבן ממין הבגד היינו פשתן, לא אמרינן עדל"ת.

והנה שם בע"ב מייתינן לתנא דבי רבי ישמעאל, כתב רחמנא צמר ופשתים דאפילו צמר לפשתים ופשתים לצמר. ועמדו בזה הראשונים, דבשלמא צמר בפשתים, והיינו ציצית של צמר בבגד של פשתים, דא"א לתכלת אלא בציצית של צמר שפיר שרי בבגד פשתן משום עדל"ת, אבל פשתים בצמר, והיינו חוטי לבן מפשתן בטלית של צמר, הא אפשר במינו, שיטיל בה חוטי צמר, והא אית לן כללא דר"ל כל מקום שאתה מוצא עשה ולא תעשה אם אתה יכול לקיים שניהם מוטב ולא אתי עשה ודחי את לא תעשה, וא"כ בכה"ג דאפשר במינו לא נימא עדל"ת.

וכתב הרמב"ן דתנא דבי רבי ישמעאל פליג אריש לקיש, ואף היכא דאפשר לקיים שניהם אמרי' עשה דוחה ל"ת. אבל הרשב"א כ' דאית ליה שפיר דר"ל, אלא דבסוגיין איירי בדלית ליה להאי גברא ציצית ממין הכנף ואי אפשר לו לקיים מצות ציצית בלא דחיית ל"ת, אמנם היכא דאית ליה ממין הכנף אין

[ומו"ח שליט"א הקשה לי על יסוד זה מדברי הגמ' (ב"ק קיח א) דאבידה ופקדון לא נתנו להתבע אלא במקומן, משמע שעכ"פ במקומן חייב לטרוח להשיבו, ולא סגי בהודעה.

ואמנם בפירוש הגמ' שם נחלקו המפרשים, דבשימ"ק שם הביא בשם הרמ"ך (וכ"פ הב"ח והש"ך סי' רצג) שכוונת הגמ' באופן שאין האבידה והפקדון תח"י, וקמ"ל דאינו חייב להביא מעות אחרות תמורתן. ולפי"ז ניחא כי מצד הטרחה בודאי אינו מחוייב אפילו בעירו, והחידוש רק שאין חייב לשלם דבר אחר במקום ההלואה.

אבל בשלטי גבורים ריש מכות פירש שהחידוש הוא שאינו חייב לטרוח להביא את הפקדון, ולדבריו משמע שבעירו כן חייב והדק"ל. אא"כ נדחוק שנכתב כן אגב פקדון ובאמת באבידה פטור אף מטרחה מועטת בעירו, או שמיירי במצאו במדבר והביאו לביתו דפטור, ודומיא דהכי כשמצא בעירו והביאו לביתו חייב עכ"פ לטרוח להשיבו למקום האבידה אם המאבד נמצא שם, וצ"ע.]

והנה בגוזל את חבירו שו"פ ולא נשבע, מבואר בסוגיא דב"ק שפטור מלהוליכו למדי, ובפשטות פטור אף מלהודיעו שרוצה להשיב את הגזילה (וכמ"ש הסמ"ע ובהגר"א וקצה"ח בסי' שסז בדעת הרמב"ם, ואף לדעת הרא"ש בסוגיא שם שצריך להודיע היינו משום דבלא"ה קנסינן ליה לגזלן כמבואר למעיינן שם, ועי' בחזו"א סי' כ אות ח דאף לדעתם אין ההודעה מעכבת אלא הוא מדין השבת אבידה בעלמא). ולכאורה קשה הרי מוצא אבידה חייב לטרוח להוליכו אחר המאבד, או לכה"פ להודיע לו וכמשנ"ת, ואיך יתכן שגזלן דינו קל יותר ופטור לגמרי אף מלהודיעו.

וצ"ל דאה"נ כשהנגזל נמצא קרוב לגזלן מחוייב הגזלן לטרוח אחריו (ואולי גם בגזלן סגי בהודעה), ורק כשהלך למדי פטור הגזלן מלהוליכו אחריו. ומכ"מ ק"ק דלענין אבידה צריך פסוק לפוטרו מללכת לארץ אחרת, משמע דמסברא היה צריך לטרוח אחריו אף למדי, וא"כ בגזל מנלן לפוטרו, ואולי לומדים גזל מאבידה וצ"ע.

[ויש מקום ליישב בהקדם הא דהקשה המנ"ח למה באמת פטור הגזלן מלהוליכו למדי, ולמה לא יתחייב להוציא עד חומש מממונו בשביל לקיים מצות והשיב. והיה אפשר ליישב שמצות והשיב היא לקיים את החוב הממוני של הגזלן להשיב את הגזילה, ומאחר שאינו חייב ללכת למדי לכן גם המצוה אינה מחייבת זאת. ולפי"ז בהשבת

שנא' ולו תהיה לאשה אשה הראויה לו, ולמה לא יבא עשה וידחה את לא תעשה בין במוציא שם רע בין באונס וישא זו האסורה לו, שהרי אפשר שלא תרצה היא לישב ונמצא עשה ולא תעשה קיימין. עכ"ל. והיינו דאע"ג דהיא לא אמרה לא בעינא, ובפועל לדידיה אי אפשר לקיים שניהם, מ"מ כיון דבעלמא אי אמרה לא בעינא הי' מתקיים העשה, [דהעשה הוא לקיים זכות האשה כפי רצונה], וכיון דאפשר לקיים שניהם לא אתי עשה ודחי ל"ת.

וכן ברמב"ם פ"ו מחמץ ומצה ה"ז שכל וז"ל, אין אדם יוצא ידי חובתו באכילת מצה שהיא אסורה לו כגון שאכל טבל או מעשר שני שלא ניטלה תרומתו או שגזלה, זה הכלל כל שמברכין עליו ברכת המזון יוצא בה ידי חובתו וכל שאין מברכין עליו ברכת המזון אין יוצא בה ידי חובתו. עכ"ל. והק' האחרונים (קרן אורה זבחים צז, ב שאגת אריה סי' צו ועוד), דנית עשה דאכילת מצה ונידחי לא תעשה דאכילת טבל, ואמאי אינו יוצא בה ידי חובתו.

וכתב בשאג"א בדרך הרביעי, דכי אמרינן עשה דוחה ל"ת ה"מ כשאי אפשר לקיים העשה בלא דחיית הל"ת, אבל הכא יכול לקיים מ"ע דמצה במצה המותרת. והיינו דאף היכא דבפועל אינו יכול לקיים שניהם, מ"מ היכא דבעלמא יכול העשה להתקיים בלא דחיית הל"ת, לא דחי עשה את ל"ת, ולהכי אין יוצא יד"ח במצת טבל ולא אמרי' אתי עשה ודחי ל"ת, כיון דבעלמא יכול להתקיים מ"ע דאכילת מצה במצה דהיתרא בלא דחיית הל"ת, ואף דאותו אדם אין בידו אלא מצה זו, לא אתי עשה ודחי ל"ת.

ג) והנה השאג"א הקשה דמוכח בכ"ד דלא כהרמב"ם והרמב"ן דס"ל דאפשר לקיי"ש אינו תלוי אם יכול לקיים בפועל, אלא הרי"ז תלוי אם בעלמא יכולים להתקיים שניהם. דהנה בשבת קלג, א דאמרי' דצריכא קרא להתיר מילה בצרעת, אף דאינו מתכוין לקציצת הצרעת, היכא דאומר אבי הבן לקוץ בהרת דבנו דהוא קא מתכוין, [ופירש"י, דמתכוין לטהרו והוא מוזהר דלא ליעביד בידיים ובמתכוין], ופריך, ואי איכא אחר ליעביד אחר [שאינו מתכוין לקציצת הבהרת] דאמר רשב"ל כל מקום שאתה מוצא עשה ולא תעשה אם אתה יכול לקיים שניהם מוטב כו', ומשני, בדליכא אחר. ומפורש בגמ' דאף דבעלמא משכח"ל הך מילה בלא דחיית הל"ת, כגון שימול אחר שאינו מתכוין לקציצת הבהרת, מ"מ כיון דליתא קמן אחר שימול אלא האב, שהוא מתכוין

מטילין לו אלא ממינו, כדריש לקיש שאין עשה דוחה ל"ת בדאפשר לקיים שניהם.

ובביאור דבריהם כ' בקובץ הערות (סימן יב אות ז) דפליגי הרמב"ן והרשב"א בפירוש "אפשר לקיים שניהם", דלהרמב"ן אף היכא דלית ליה להאי גברא חוטי צמר, מ"מ כיון דבעלמא אפשר במינו דהא יש בעולם מינו, חשיב אפשר לקיים שניהם, ובהא לא אתי עשה ודחי ל"ת לדעת ר"ל, וע"כ דתנא דבי רבי ישמעאל דשרי אף פשתים בצמר פליג אר"ל. והרשב"א פי' דאפשר לקיי"ש היינו דאם יש בידו של מקיים המצה להטיל ציצית ממין הטלית, ויכול הוא לקיים העשה בלא דחיית הל"ת, בהא לא אמרי' עדל"ת, אבל אם הוא אינו יכול לקיי"ש אף דבעלמא שייך במציאות שיתקיימו שניהם, מ"מ שפיר דחי עשה את ל"ת, וא"כ הכא צ"ל דאיירי בדלית ליה ממין הטלית, ושפיר אתי עשה ודחי ל"ת אף לר"ל.

ב) והנה כ' הרמב"ם פ"ג מציצית ה"ו וז"ל, ומה הוא לעשות חוטי צמר בכסות של פשתן או חוטי פשתן בכסות של צמר, אע"פ שהוא לבן לבדו בלא תכלת, בדין הוא שיהא מותר שהשעטנז מותר לענין ציצית, שהרי התכלת צמר הוא ומטילין אותה לפשתן, ומפני מה אין עושין כן, מפני שאפשר לעשות הלבן שלה ממינה, וכל מקום שאתה מוצא עשה ולא תעשה אם יכול אתה לקיים את שניהם הרי מוטב ואם לאו יבא עשה וידחה את לא תעשה, וכאן אפשר לקיים את שניהם. עכ"ל.

ומבואר בדבריו כדעת הרמב"ן דהא דאפשר לקיים שניהם לא אתי עשה ודחי ל"ת, אי"ז דוקא היכא דאית ליה להאי גברא חוטי צמר, שהרי לא חילק הרמב"ם בין היכא דאית ליה להיכא דלית ליה, אלא כיון דשייך בעלמא לקיימה בחוטי צמר חשיב אפשר לקיים שניהם ואין עדל"ת.

וכן מבואר דעת הרמב"ם גבי האונס את הבתולה דהנה תנן בכתובות (לט, א) נמצא בה דבר ערוה או שאינה ראויה לבא בישראל אינו רשאי לקיימה שנאמר ולא תהיה לאשה אשה הראויה לו, ואמרי' בגמ', אמר רב כהנא אמריתא לשמעתא קמיה דרב זביד מנהרדעא ניתי עשה ונדחה ל"ת, אמר לי היכא אמרינן ניתי עשה ונידחי ל"ת כגון מילה בצרעת דלא אפשר לקיימה לעשה, אבל הכא אי אמרה דלא בעינא מי איתיה לעשה כלל. וברמב"ם (פ"ג מנערה בתולה ה"ה) פי' הסוגיא מדין אפשר לקיי"ש, וז"ל נמצא בה דבר זמה או שנמצאת אסורה עליו מחייבי לאוין או עשה ואפילו שנייה הרי זה יגרשנה בגט

בגוף המצוה, אלא דבכדי לעשות המצוה צריך לעבור בל"ת. דגבי כיסוי הדם שכותש עפר ביו"ט לשם כיסוי הדם, אין בעפר חיסרון בעצם, אלא שהוא גוש וצריך לכותשו, וגם בעשיית המצוה דכיסוי ליכא עבירה כלל, אלא דבכדי לעשות העשה צריך לעבור בל"ת, אמנם אין הל"ת בעצם המצוה. וכן גבי ציפורי מצורע אין הצפור אסורה, אלא דכשהיא עומדת על הבנים אסור לקחתה. גם בעשיית המצוה דשילוח ליכא אסור כלל, רק שצריך לעבור בלאו דלא תקח האם על הבנים בכדי שיוכל לקיים העשה, אבל מעשה המצוה אינו מעשה איסור. וכן גבי מילה בצרעת, אין מצות מילה נשלמת בקציצת הצרעת, רק בהסרת הערלה, אלא דא"א לקיים החיתוך בלא קציצת הצרעת, אבל אינו מעצם מעשה המצוה, (ועי' באו"ש פ"ו מחו"מ ה"ז).

ונראה דכה"ג שאין האיסור בעצם הדבר ובעשיית המצוה, כו"ע מודו דתלוי אם יכול לקיים שניהם בפועל אם לאו, דאם יכול לקיים שניהם, אז ודאי לא הותר לו לעבור איסורים שאינן מחוייבים לקיום העשה, ולכך אם יכול הוא לקיים העשה באופ"א אין העשה דוחה הל"ת, והיכא דהוא אינו יכול לקיים שניהם, ובידו לקיים העשה או להשמר מל"ת, אף דבעלמא אפשר לקיי"ש, כיון דאיהו לא מצי לקיים שניהם בהא אתי עשה ודחי ל"ת, דגדול מ"ע שמקיים ועושה בגופו ובממונו רצון אדוניו, ממצות ל"ת שנשמר מעשות הרע בעיניו, כמש"כ הרמב"ן.

ומה שכתבו הרמב"ם והרמב"ן דתליא אם אפשר לקיים שניהם בעלמא, לא כתבו כן אלא היכא דהל"ת הוא בעצם הדבר ובעשיית המצוה, כמו במצת טבל דהאיסור מונח במצה עצמה ובקיום המצוה, דכשאוכל המצה עובר באיסור אכילת טבל. וכן בכלאים בציצית דהבגד עצמו נעשה כלאים כשהטיל בו ציצית שאינו ממינו, וגם בקיום המצוה כשלוש הטלית, עובר בל"ת דלבישת כלאים. וכן באונס את הבתולה דמצותו לו תהי' לאשה, כל היכא דאסירא עליה הרי האיסור הוא באשה עצמה, ובקיום המצוה כשיבא עליה יעבור באיסור ביאה האסורה.

ונראה דבהא לא איכפת לן אם אי אפשר לקיים שניהם בפועל, אלא אף אם הוא אינו יכול לקיים שניהם, מ"מ אם בעלמא שייך לקיים שניהם, בהא לא אתי עשה ודחי ל"ת. ובהקדם ד' האור שמח (פ"ו מחו"מ ה"ז) שכ' לבאר הא דפסק הרמב"ם דלא אמרי' עדל"ת באכילת מצה האסורה לו, "ולענ"ד

בקציצת הצרעת, חשיב אי אפשר לקיים שניהם, ואתי עשה ודחי ל"ת.

ועוד בחולין קמא, א גבי שילוח הקן, דאמרי' לדבר מצוה מנין [ופירש"י, כגון קן יולדת וטהרת מצורע מנין שאסור ליקח האם על הבנים], ת"ל תשלח מכל מקום, א"ל ר' אבא בריה דרב יוסף בר רב לרב כהנא אלא טעמא דכתב רחמנא תשלח הא לאו הכי הוה אמינא לדבר מצוה לא, עשה ולא תעשה הוא ואין עשה דוחה ל"ת ועשה, ע"כ. ומשמע דבלא"ה שפיר הוה דחי, ואע"ג דבעלמא אפשר לקיים שניהם, מ"מ כיון דבפועל א"א לקיים שניהם דאין לפניו קן או צפור אחרת, אתי עשה ודחי ל"ת.

ועוד בביצה ח, ב גבי כיסוי הדם ביו"ט, דאמרי' ודאי כי קא עביד כתישה [שכותש ביו"ט לשם כיסוי הדם] אתי עשה ודחי את ל"ת, ופריך, אימור דאמרינן אתי עשה ודחי את לא תעשה, כגון מילה בצרעת א"נ סדין בציצית דבעידנא דקא מיעקר לאו קא מוקים לעשה, הכא בעידנא דקא מיעקר ללאו לא מוקים עשה, ומשני, הא לא קשיא דבהדי דכתיש קא מכסי, ע"כ. והא התם אע"ג דבעלמא יכול לקיים שניהם, דאפשר לכסות בעפר אחר, מ"מ כיון דלדידיה לית ליה עפר אלא זה הטעון כתישה, אתי עשה ודחי ל"ת. חזינן נמי מהכא, דלא תליא אי בעלמא אם אפשר לקיים שניהם, אלא אם בפועל יכול לקיים שניהם או לא, וקשה לד' הרמב"ם והרמב"ן דפירשו דכל היכא דבעלמא יכול העשה להתקיים בלא דחיית הל"ת לא אמרי' עדל"ת. וצ"ע.

ד) והנה הרמב"ן בפ"י עה"ת (פרשת יתרו כ, ח) כי בתו"ד לבאר דין עדל"ת, וז"ל, ולכן מצות עשה גדולה ממצות לא תעשה, כמו שהאבה גדולה מהיראה, כי המקיים ועושה בגופו ובממונו רצון אדוניו הוא גדול מהנשמר מעשות הרע בעיניו, ולכן אמרו דאתי עשה ודחי לא תעשה, עכ"ל. ויש לתמוה לדבריו, היאך פ"י הוא עצמו דין אפשר לקיי"ש, דהיכא דבעלמא אפשר באופן אחר אף דהוא עצמו א"י לקיים שניהם, לא אתי עשה ודחי ל"ת, הלא כיון דאין בידו של זה לקיים שניהם אלא או את העשה או את הל"ת, ינקוט האי כללא בידיה, דגדולה מ"ע שמקיים בגופו ובממונו רצון אדוניו ממצות ל"ת שנשמר מעשות הרע בעיניו, וניתי עשה ונידחי את לא תעשה. וצ"ע.

ה) ואשר נראה בזה בעזה"י, דהנה כד נתבונן נמצינו דכל הנך סוגיות דאמרי' עדל"ת אף באפשר לקיים שניהם בעלמא, לא איירי אלא היכא דהל"ת אינו

שאמרו במילה בצרעת ובסדין בציצית כו', וכגון שאין לו מצה אלא של טבל, ואף כשיש לו מצה אחרת כמו כן דינו שיוצא בה ידי מצוה, דהא לא קיי"ל כריש לקיש דאמר כל מקום שאתה יכול לקיים את שתיהן מוטב ואם לאו יבא עשה וידחה לא תעשה. עכ"ל. והנה ממש"כ דכשיש לו מצה אחרת יוצא יד"ח משום דלא קיי"ל כר"ל דבאפשר לקיי"ש לא אמרי' עדל"ת, מבואר שהוא מפרש דאפשר לקיי"ש היינו אם בפועל יכול לקיים העשה בלא דחיית הל"ת, וכשיטת הרשב"א ודלא כהרמב"ן והרמב"ם, דאל"כ אף בדלית ליה מצה אחרת לר"ל אין יוצא בה יד"ח כיון דבעלמא אפשר לקיי"ש כמשנ"ת.

וכ' רבינו דוד ליישב זז"ל, והנראה בזה שדין התורה שלא יעשה אדם את המצוות ע"י עבירות, כגון שאם אין לו מצה בערב פסח שאינו רשאי לגזול ולאכול, שעל זה נאמר בוצע ברך ניאץ ה' כו', ומה שאמרו בדין עשה דוחה לא תעשה הוא כשאינו עליו עבירה כלל, אלא כשעשה ולא תעשה פוגעין זה בזה במקום שאין לתפוס אותו בדבר כלל, כגון מילה בצרעת שאם יש לו צרעת במקום המילה אין לתפוס עליו כלום, אלא שהוא בא לפנינו ושואל איזו מהן יקיים והדין עליו שיבא עשה וידחה לא תעשה, ואין לך לומר שהוא עושה מצוה בעבירה שהרי ניתן לידחות מפני העשה, שאין זה כגזול לאכול מצה או כאוכל טבל שיהיה אפשר לעשות המצוה שלא בעבירה והוא עושה אותה בעבירה, אבל זה אי אפשר לו אלא בכך ואין להטיל עליו עונש עבירה כלל. עכ"ל.

ודבריו תמוהים שכתב לחלק בין היכא דאי אפשר לעשות המצוה שלא בעבירה להיכא דאפשר, דהלא כ' בתחילת דבריו דלא קיי"ל כר"ל דבאפשר לקיי"ש לא אמרי' עדל"ת, א"כ מה מקום יש למש"כ לחלק בין אפשר לאי אפשר, וצ"ע.

ולפמשנ"ת נראה בס"ד ביאור דבריו, דמה שכתב ליישב דחלוק היכא דאי אפשר לקיים בלא העבירה להיכא דאפשר, כוונתו בזה [כמבואר בדבריו] למשנ"ת, דהיכא דהעבירה בגוף המצוה כמצת טבל (וה"ה במצה גזולה כמבואר בדבריו), הלא גוף הדבר אסור, ולא אמרי' עדל"ת אלא היכא דא"א לקיים כלל אלא באופן זה, דכך רצון התורה בעשיית המצוה, בהא אמרי' עדל"ת וכמשנ"ת, וס"ל לרבינו דוד דאף אי לא קיי"ל כר"ל, מ"מ היכא דהעבירה בגוף המצוה, לא אתי עשה ודחי לא תעשה.

נראה דרבינו רוח אלוקים קדישין בי' להבחין הגדר האמיתי בהך דעשה דוחה ל"ת, דלא יתכן לקיים מ"ע כאכילת מצה בדבר האסור באכילה, ורק בדבר שאין עובר באיסור במצוה עצמה אלא בהכשר המצוה, כמו דבכדי לקיים עשה דאכילת בשר פסח ישבור העצם שיש בו מוח, דהמוח אינו דבר האסור באכילה, שאם נפקע העצם מצוה לאכול המוח, בהא אמרי' עדל"ת, אבל להתרצות לפני קונו ולקיים מצות מצה בדבר שמצוה שלא לאכול כטבל, בהא ל"ש לקיים המצוה בדחיית הלאו, שאין קיום מצוה בדבר האסור. והא דבכלאים בציצית אמרי' עדל"ת, משום דהתם המצוה מתיחסת אל הבגד, דהא אינו מחוייב בציצית רק אם יש לו בגד, בהא אמרי' עשה דוחה ל"ת, כיון דהמצוה רמיא על הדבר ול"ש לעשותו באופ"א לכך מהני בכה"ג, משום דהתורה אמרה על מצוה זו לעשותה אף בדבר האסור, משא"כ במצה אין המצוה מתייחסת למצה כלל, אלא על קרקפתא דגברא מונח החיוב לאכול מצה "ובמה יתרצה בדבר הנאסר, חלילה לקדוש ישראל להתכבד בדבר האסור והטמא". עכ"ד.

ועפ"י הדברים נראה, דהיכא דהאיסור בעצם הדבר ובקיום המצוה ממש, בהא לא ידחהו העשה, רק היכא דא"א בעולם שיתקיים העשה באופן אחר, דאז אמרי' דכיון דזהו האופן שעליו דיברה תורה וציוותה על עשייתו, אתי העשה ודחי לל"ת, לפי שנאמר בתורה שתעשה באופן זה, אבל היכא דאפשר בעלמא לקיים שניהם אף דבפועל הוא אינו יכול לקיים העשה באופן אחר, מ"מ כיון דבעלמא יכול העשה להתקיים באופ"א, א"כ לאו בכה"ג דוקא דיברה תורה, על אופן עשיית המצוה, ותו לא אמרי' בי' עדל"ת, משום שאין קיום מצוה בדבר האסור כמ"ש האו"ש דאיך יתרצה לפני קונו בדבר האסור, ורק היכא דא"א לקיים העשה אלא באופן זה, וא"כ יש בציווי התורה שיעשה בכה"ג, בהא אתי עשה ודחי ל"ת. [ואף בציצית דפשתן בבגד צמר, דשייך קיום המצוה באופן אחר, מ"מ מצינו בזה שדיברה תורה גם על אופן זה, לדברי תנא דבי רבי ישמעאל וכדלעיל, והרי"ז בכלל הא ששדיברה התורה על אופן קיום זה, שפיר מהני אף בדבר שגוף האיסור בו].

(ו) והנה במה שהקשו האחרונים אמאי אין יוצא יד"ח במצת טבל ולא אמרי' עדל"ת, עמד בזה בחי' רבינו דוד (פסחים לה, ב) וז"ל, אלא שמ"מ קשה הדבר למה אין אומרים דליתי עשה ולידחי לא תעשה כמו

בנודע ביהודה (קמא אהע"ז סי' עה) כתב, דגט שניתן ע"י שליח בעל כרחא אינו גט כלל, דאחר דאיכא חרם דרבינו גרשום שלא לגרש האשה בעל כרחא, הו"ל שליח לדבר עבירה, וכיון דאין שליח לדבר עבירה, המעשה בטל, כמ"ש התוס' ב"מ (י, ב ד"ה דאמר).

ובקצוה"ח (קפב סק"ב) עמד בדבריו, דהנה הלכה מרווחת היא דשליח עושה שליח, ואלו גבי קידושין כ' השו"ע (אעה"ז סי' לו ס"ה) דאין שליח עושה שליח, כיון דמילי לא מימסרי לשליח, והוא מד' המרדכי פ"ד דקידושין שכ' וז"ל, פסק הקדוש מרדוש דהעושה שליח לקדש וכו' אפילו איתנס בדרך אינו יכול לעשות שליח אחר, משום דמילי נינהו ומילי לא מימסרי לשליח, ואע"ג דגבי גט קיי"ל שליח עושה שליח ולא הוי מילי, משום מסירת הגט, וה"נ איכא מסירת הטבעת, לא דמי, דגבי גט אשה מתגרשת בעל כרחא, ומיד כשהגיע הגט ליד השליח הרי היא כאילו מגורשת, הלכך לא הוי מילי שהרי השליח יכול לגרש בע"כ דיד השליח כיד הבעל, אבל שליח של קידושין אם לא תאבה האשה אינה מתקדשת, הלכך הו"ל מילי, עכ"ל, והנה לפי"ד הנוב"י הא כיון דהאידינא בתר חרם רבינו גרשום, גם בגירושין אם לא תאבה האשה אינה מגורשת ע"י השליח, כיון דאין שליח לדבר עבירה, א"כ מאי שנא גירושין מקידושין, ובגירושין נמי לא יאה שליח עושה שליח.

וכ' הקצוה"ח לייסד, דלא חשיב שליח לדבר עבירה אלא היכא שציווהו בפירוש על כך, וכגון שציוה לשליח לגרשה בעל כרחא, אבל היכא דעושה שליח סתם לגרש, ושיהיה ידו כידו ועשייתו כעשייתו, והשליח נתן לה הגט בע"כ, כה"ג שפיר הוי גט, כיון דיד השליח כיד המשלח בעיקר הגט, ומה שנתן לה בע"כ ועבר בחדר"ג כאילו עשה עבירה מדעתו, ועיקר השליחות לא בטל.

והביא דכיו"ב כ' המשל"מ (פ"ג מגניבה ה"ו) גבי שליח לטביחה בבהמה שגנב, דאם שלחו לטבוח בשבת, אין שליח לדבר עבירה ובטל השליחות לגמרי, [ואמנם משום עצם הטביחה יש שלד"ע], ואם עשאו שליח בסתם לטביחה והלך השליח וטבחו בשבת, כיון דלא עשאו שליח לדבר זה, גוף השליחות לא בטל. וכ' הקצוה"ח דה"נ אם עשאו שליח בסתם לגרש, ושליח מדעתיה דנפשיה נתן לה הגט בע"כ, כה"ג לא בטל עיקר השליחות, דלעיקר הגירושין שפיר הוי שלוחו, ומצד חרם רבינו גרשום

ו) שכירת שליח לדבר עבירה

לא יבא עמוני ומואב וגו' ואשר שכר עליך את בלעם בן בעור מפתור ארם נהרים לקללך (כג, ד-ה)

והקשו בזה, דמה תביעה יש על בלק מה שקראו לקלל את ישראל, הלא יכול הוא לטעון "דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין", דמה"ט הא קיי"ל דאין שליח לדבר עבירה.

והרי שנינו בסנהדרין כט, א א"ר שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן מנין שאין טוענין למסית מנחש הקדמוני דא"ר שמלאי הרבה טענות היה לו לנחש לטעון ולא טען ומפני מה לא טען לו הקב"ה לפי שלא טען הוא, מאי הוה ליה למימר, דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין. ע"כ. מבואר דטענת דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין מהניא גם שלא בישראל.

ונראה בס"ד דהנה אי' בב"ק ריש פ' הכונס (נה, ב - נו, א) תניא א"ר יהושע ארבעה דברים העושה אותן פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים וכו' והשוכר עדי שקר להעיד וכו' מהו דתימא לימא דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין ובדיני שמים נמי לא ליחייב קמ"ל, וכ' התוס' (ד"ה אלא) וז"ל, ודוקא שוכר אבל אמר פטור מדיני שמים, דסבור שלא ישמעו לו, דאין נראה לומר דנקט שוכר לאשמעין דאפי' שוכר פטור מדיני אדם שאין זה שום חידוש, ולקמן לא עביד צריכותא אלא מדיני שמים, עכ"ל.

המפורש בזה דאכן בדיני אדם אית ליה למימר דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין ופטור אף בשוכר, אולם בדיני שמים השוכר חייב.

והנה בקרא כתיב הטענה על מואב "ואשר שכר עלין את בלעם" היינו דלאו שליחות בעלמא היתה בזה, אלא ששכרו לכך, ולפמשנ"ת מבואר היטב מה שאין בזה משום אין שליח לדבר עבירה, לפי ששכרו לכך, וכמשנ"ת.

ז) שליחות לגירושין בעל כרחא אחר חדר"ג

ובדין אין שליח לדבר עבירה

וכתב לה ספר כריתות ונתן בידה (כד, ג)

המעשה, אלא דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין, היינו דדברי התלמיד כשציוה בפירוש לעשות מעשה שהוא סותר דברי הרב, דין התורה, בהא הוא דאין שליח לדבר עבירה ולא שליחות היא, אכן כשלא ציוהו בהדיא על דבר שהוא כנגד דין התורה, שפיר הוי שלוחו, ולא אכפ"ל בנתינת כח לפעול מעשה גם אם יעשה השליח המעשה באופן שהוא כנגד ד"ת, כל שלא ציוהו המשלח על זה בפירוש לעשות באופן זה כנגד ד"ת.

ומצינו כזאת בדינא דמתנה עמש"כ בתורה דקיי"ל כר"מ דתנאו בטל, ובגמ' ב"מ נא, א איתא דהיכא דודאי קעקר התנאי בטל, והיכא דבשעת התנאי לאו ודאי קעקר התנאי קיים, וכיון דהתנאי קיים מהני אף אם לבסוף עוקר בזה ד"ת, והרי הדבר צ"ב, דאי דינא דמתנה עמש"כ בתורה תנאו בטל הוא שדיבורו לא מהני נגד הדין, א"כ מאי נפק"מ אם יש כאן עקירה ודאית בשעת ההתנאה או לא, סו"ס אח"כ נמצא שיש כאן עקירת ד"ת, ומאי תלי זאת בשעת ההתנאה. וביאר בחי' מרן רי"ז הלוי (פ"ו מנחלות ה"י) דעיקר הדין בזה הוא דכל שהוא מתנה לעקור דבר מן התורה, הוי זה חלות דין ביטול והפקעה על עצם התנאותו, שהתנאותו בטלה משום זה, ושפיר מחלקינן בהא אם בשעת ההתנאה ודאי קעקר או לא, דכיון דלאו ודאי קעקר אין כאן מה שיבטל להתנאותו, וכיון דהתנאותו קיימת הרי היא מועלת אף אם יוצא ממנה אח"כ עקירת ד"ת.

ובזה ביאר הגרי"ז ד' הרמב"ם [לענין ירושת עכו"ם עיי"ש] דמבואר דבעכו"ם ליכא להא מילתא דיבטל התנאי כשהוא מתנה עמש"כ בתורה, דלהמתבאר הביאור בזה, דהואיל ואין הנכרי מחויב לעמוד בד"ת, א"כ אין מה שיבטל להתנאותו, וזהו דמהני גביה תנאי גם כשהוא מתנה עמש"כ בתורה.

והיינו דיסוד הדבר הוא דין בהגברא דכשבא לפעול נגד ד"ת התנאותו בטילה ואינה חלה, והיכא דבשעת ההתנאה לאו ודאי קעקר, שאין זו עשייה שבא לפעול נגד ד"ת, וכן מי שאינו מצווה בדיני התורה אין התנאותו נחשבת לעשייה נגד ד"ת, ואינו נקרא כפועל נגד ד"ת, כה"ג אין התנאותו בטילה.

והכי נמי נראה בדינא דאין שליח לדבר עבירה, דאי"ז שאין כח למינוי שליחות לדבר עבירה, רק שאם בא התלמיד בדבריו ומצווה ואומר להשליח לעשות דבר עבירה, בזה נאמר דאין שליח לד"ע, דדברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין, וליתא להשליחות, אכן כשאין דברי המשלח במינויו

אי"ז אלא כמו איסור אחר, ושפיר הוי גט אף אם נתן לה השליח בע"כ.

ובהגות ברוך טעם הק' ע"ד הקצוה"ח דאינו דומה דין המשל"מ בשליח דטביחה לנידון דשליח לגירושין, דהתם שלא שלחו לטבוח בשבת ויכול לטבוח אף בחול, א"כ מה שטבח בשבת מדעת עצמו עביד, ומשא"כ בשליח דגירושין ששלח הבעל לגרש אשה זו דוקא, וכיון שאין האשה רוצה בגירושין, נמצא דהוי שלוחו לגרשה בע"כ, דהרי אין ביד השליח לגרשה מדעתה אלא בעל כרחה, ואף שלא אמר לו הבעל לגרשה בע"כ דוקא, אכן סו"ס כיון דשלחו לגרש אשה זו, שהיא אינה רוצה, הרי הוא שלוחו לגרשה גם באופן זה, והוי שליח לדבר עבירה.

עוד יש להק' דהנהא לא שייכי אלו השליחויות להדדי, דהא ב' עיני שליחות הם, דשליחות הגט הוי שליחות כח, דמכח המשלח שניתן לו להשליח יכול הוא לעשות שליחותו, ובלא כח המשלח אין שייך ואינו יכול לעשות המעשה, ואילו בשליחות דטביחה, הלא יכול השליח לעשות הטביחה גם בלא שליחותו, רק כיון שציוהו המשלח על כך הוי שלוחו לזה, אכן אין השליחות מכחו. וא"כ י"ל דבשליחות כגון טביחה, אשר אין המעשה נעשה מכח המשלח, רק משום ציוויו חשיב שלוחו, בהא כיון דלא ציוהו לטבוח בשבת, שפיר לא חשיב שליח לדבר עבירה אם שחט השליח מדעתו בשבת, אולם לענין שליחות דגירושין דכל כח השליח על מעשה הגירושין מכח המשלח הוא, וכל מעשה גירושין שיעשה השליח הרי הוא פועל מכח המשלח, וא"כ גם כשלא שלחו בהדיא לגרשה בע"כ, רק סתמא, מ"מ י"ל דלעולם יחשב שלוחו של המשלח על עשייתו, ושוב הוי שלד"ע וליכא שליחות.

ותו יש להעיר טובא, דהנה אי קיימינן כפסק הרמ"א [שהביא הקצוה"ח להתאים דבריו עם ד' הנוב"י], דחלוק קידושין מגירושין לענין אי חשיב מילי ואין שליח עושה שליח, וביאור החילוק כ' המרדכי דלפי דגירושין איתא בעל כרחה, על כן מיד כשבא ליד השליח הרי היא כאילו מגורשת, ולא חשיב מילי, ומשא"כ קידושין דליתא בע"כ, נמצא א"כ דע"כ שלחו המשלח להשליח גם לאופן זה שיגרשנה בע"כ, וא"כ אף בדלא אמר לו בהדיא וציוהו לגרשה בע"כ, מ"מ שלוחו הוא על זה, וליהוי שלד"ע.

ואשר נראה בס"ד המבואר בזה, דדין אין שליח לדבר עבירה אינו על נתינת כח השליחות לפעול

הכס"מ דס"ל להראב"ד דמלקות שוה למיתה, וגם במלקות אמרינן כאשר זמם ולא כאשר עשה.

ובחי' רבנו חיים הלוי תמה ע"ד הרמב"ם, דאמאי אם לקה לוקין, הא חיובא דעדים זוממין ילפי' מהך קרא דכאשר זמם לעשות, ומאחר דדרשי' כאשר זמם ולא כאשר עשה, א"כ מהיכ"ת לחייבם אף כאשר עשה. עיי"ש.

וכ' הגר"ח בביאור הדברים, דהנה הרי מצינו גבי מלקות דבעינן שילקה בפני בי"ד, וכדכתיב בקרא והפילו השופט והכהו לפניו, וכ"כ הרמב"ם פט"ז מה' סנהדרין ה"ב, מלקין בזמן הזה בכל מקום מן התורה בפני שלשה סמוכין, עכ"ל, ולישנא דבפני שלשה משמע דכולל גם זאת שהמלקות יהיו בפניהם דוקא, וכל עיקרה של מלקות קיומה הוא רק בפני בי"ד, וסדר המלקות מבואר במכות כג, א דאחד מהדיינין קורא והשני מונה והשלישי אומר הכוהו, והיינו משום דהמלקות הוא בפני בי"ד, ואם הלקוהו שלא בפני בי"ד אין זה מלקות כלל ולא מיפטר בהכי, וזהו מגזיה"כ דוהפילו השופט והכהו לפניו. ולפי"ז הנה היכא שהוזמו העדים ואיגלאי מילתא שלא עשה ולא כלום ולא נתחייב מלקות מעולם, א"כ נמצא דאין על המלקות דין מעשה בי"ד כלל ולא חשיבי בי"ד בזה והולקה חוץ לבי"ד, א"כ איגלאי מילתא דמה שלקה אין בזה דין מלקות, ולא חשיב תו עשה כלל, ועל כן שפיר ס"ל להרמב"ם דחייבין העדים מלקות כאשר זממו, משום דלא חשיב עשה. עכ"ד.

וממוצא הדברים למדנו, דמלקות שאין עליהם דין מעשה בי"ד לא חשיבי מלקות כלל, ולפי"ז הרי יתיישב היטב מה דבעינן קרא דלא יוסיף במלקות שלא להוסיף מכה על מה שאמדוהו, ולא בכלל לאו דבל תוסיף דכל התורה, משום דאחר שגמר להלקותו המלקות שאמדוהו בי"ד להתחייב בהן, תו אם מלקוהו לאו מלקות הן, וא"כ אין כאן הוספה בהמצוה דמלקות, שאין אלו מלקות כלל, וע"ז אתי האיסור דלאו יוסיף לאסור להכותו יותר ממה שמחויב, ומכלל זה ילפי' לכל מכה חבירו, וכש"כ הרמב"ם.

***

ואמירתו להשליח סותרים לדברי הרב, אין בזה משום דינא דאין שלד"ע, אף דנותן לו כח גם לעשיית המעשה באופן שהוא נגד ד"ת, כל שלא צוה בדבריו ואמר לו לעשות באופן שהוא נגד ד"ת.

ואשר מעתה זהו שחילק הקצוה"ח דדוקא היכא דצוה את השליח בהדיא לגרש אשתו בע"כ, חשיב שליח לדבר עבירה, משום חרם רבינו גרשום, אולם בששלח הבעל לגרשה בסתמא, והשליח נתן לה הגט בע"כ, אין העבירה מבטל השליחות דהוי כעשה העבירה מדעתו בלא שייכות לעיקר השליחות, והיינו דאף דכח המעשה גירושין ניתן להשליח ע"י המשלח, אכן כשלא צוה על כך ולא הוי בכלל שליח לדבר עבירה, שפיר מצי עביד בכח שליחותו אף כשמעשה השליח הוא באופן שהוא עבירה.

ח) לאו דלא יוסיף במלקות

ארבעים יכנו לא יוסיף (כה, ג)

כ' החזקוני וז"ל, והלא כבר נאמר לא תוסיפו על הדבר ולא תגרעו ממנו (לעיל ד, ב) א"כ למה חזר ואמר לא יוסיף, לומר לך שאין חכמים רשאים להוסיף, אבל לגרוע הרשות בידם, ולפיכך העמידו הכתוב במכות הראויות להשתלש. עכ"ל. והיינו הא דאיתא במכות כב, א דאומדין אותו כפי כוחו.

והנה לפי דבריו נמצא דאתי קרא לאשמעינן רק דשרי לגרוע במנין המלקות, ולא איסור להוסיף, דהאיסור להוסיף במנין המלקות הוא בכלל הלאו דבל תוסיף. אכן הרמב"ם פט"ו מסנהדרין הי"ב כ' וז"ל, ואם הוסיף רצועה אחת על האומד וכו' הרי החזן עבר על מצות לא תעשה שנאמר לא יוסיף, והוא הדין לכל מכה את חבירו שהוא בלא תעשה, ומה אם זה שנתנה תורה רשות להכותו צוה הכתוב שלא להכותו יתר על רשעו ק"ו לשאר כל אדם וכו', עכ"ל, הרי להדיא דפירש המקרא דלא יוסיף שנאמר בזה איסור שלא להוסיף על המלקות.

אמנם לפי"ז קמה קושיית החזקוני בדוכתא, אמאי בעינן ללאו דלא יוסיף במלקות, והלא בכלל הלאו דבל תוסיף הוא. [ועי' כלי חמדה ריש פ' ואתחנן במכתב לבעמח"ס אלה המצות אות ב מש"כ בזה].

ונראה בזה בעזה"י, דהנה הרמב"ם פ"כ מה' עדות ה"ב כ' וז"ל, נהרג זה שהעידו עליו ואח"כ הוזמו אינן נהרגין וכו' אבל אם לקה זה שהעידו עליו לוקין. ובהשגות הראב"ד, א"א שבוש הוא זה. עכ"ל. וביאר

אלא באה לחדד שמה שייתן את הס"ד זה האמון בה'.

החידוש בפסוקים אלו הוא שבעוד שבאומות אחרות הגורם שמונע את מורך הלב זה 'אהבת הלאום' או 'שנאה' או 'גאווה', ה' מצווה אותנו שמה שאותנו יחזק לא יהיה מידות ותכונות גשמיות, שבדר"כ בזמן מלחמה הם נובעים מתכונות המולהבות ע"י בשר ודם, אלא מה שיחזק אותנו זה רק האמון בה' שהוא אוהב אותנו ויסייע בעדנו.

ג.

והנה עפ"י דרך הדרש אפשר לומר, שבהגיע הימים הנוראים ימי חודש אלול, ימים שנאמר עליהם בספיקים הקודשים שמטרתם לחשוב כל הזמן 'במה ירצה עבד את אדונו' לחשוב איך להיטיב את מעשינו, והאיך להתקרב לה'.

אלו ימים שנאמר עליהם אני לדודי ודודי לי, ודרשו ע"ז שהקב"ה אומר ליהודי, 'שוב אלי בפסיעותיך הקטנות, ואני אשוב אליך בפסיעתי הגדולות'. כלומר ימים שכל ייעודם הוא ימים של התקרבות לה', כל אחד לפי היכולת שלו והרצונות וטוהר ליבו.

אכן כאשר האדם מתחיל לפתוח את ליבו לדעת מה לתקן ונעמדים בפניו כל הדברים שנכשל בהם, וכל היצרים שמגרים אותו, כל אותם הרגלים קשים מנשוא, השאלה נשאלת מהיכן יהיה לו הכוח לעשות שינוי משמעותי כזה בחייו.

וזו למעשה כוונת הפסוק 'כי תצא למלחמה על אויבך וראית סוס ורכב עם רב ממך'. ודרשו ספרי חסידות שהאדם רואה את כל כיתות של מלאכי חבלה שנוצרו 'ממך' ממנו עצמו על ידי מעשיו. ואפשר לבאר גם שפעמים וממעשי האדם נוצרים תכונות אופי, ותשוקות והנהגות, שגורמות לו להיות פחות ערך ולרדת בכמה דרגות ממה שהיה קודם לכן, הוא יצר בעצמו כת שלמה של יצרים שכעת עליו להילחם בהם, המחשבה הזו גורמת לפיק ברכיים מהיכן יהיה לאדם כוח ויכולת להתמודד עם הלחצים הללו, להילחם הם יצרים והרגלים רבים כ"כ.

ע"ז באה התורה להשיב לאדם 'אל תירא מהם כי יקוק אלקיך עמך המעלך מארץ מצרים', כלומר כמו שבמצרים שעם ישראל היה שקוע במט' שערי טומאה זכה להיות טהור וזך, על ידי שה' טהרו וזיכנו.

ט) "פניני פז" מהרה"ג ר' אברהם

זלצמן שליט"א

בעל מח"ס "אדני פז" על סוגיות

הש"ס.

דברים פרק כ פסוק א – ה (פרשת שופטים)

(א) כי תצא למלחמה על איבך וראית סוס ורכב עם רב ממך לא תירא מהם כי יקוק אלקיך עמך המעלך מארץ מצרים: (ב) והיה בקרבכם אל המלחמה ונגש הכהן ודבר אל העם: וגו' (ד) כי יקוק אלקיכם החלך עמכם להלחם לכם עם איביכם להושיע אתכם:

יש להבין בדברי הפסוקים שאומנם כתב שאין ליראה מן האויבים משום שה' הולך יחד עם הלוחמים למלחמה, אכן מה יש להשיב על כך 'וראית סוס ורכב עם רב ממך' עפ"י הטבע אין איך להילחם בהם, ולכאורה נראה שהכוונה היא לסמוך על כך שה' יילחם לכם, היינו שהמלחמה תהיה שלא עפ"י הטבע, אלא עפ"י נס.

וכמו שנאמר בהמשך הפסוקים 'כי ה' אלוקיך ההולך עימך, המעלך מארץ מצרים' כמו שבמצרים ה' נלחם במצרים שלא עפ"י הטבע, כך גם המלחמה כנגד שאר האויבים תהיה שלא עפ"י הטבע. אכן דבר זה טעון ביאור שהרי קיימ"ל שאין סומכים על הנס, ויש להבין בכוונת הפסוקים.

ב.

ע"ד הפשט: מה שמחזק יהודי צריך להיות

האמון בה' ולא תכונות נפש גשמיות

ונראה לומר ע"ד הפשט שאכן התורה לא מורה ללכת למלחמה באופן שאין כלל דרך איך להתכונן לקרב, ואין כל היתכנות לנצח, שצריך לעשות את ההשתדלות הנדרשת. אלא שמצד רגש הלב יש פחד, שהאויב נראה רב ממך, בכמות, ואף שהכמות לא בהכרח גורמת להכרעה במלחמות, אך היא כן גורמת למורח הלב, וע"ז אומרת התורה שאם האדם עושה את ההשתדלות הנדרשת אין לו מה לפחד, ה' עימו ויעזור לו.

[במלחמה שלא עפ"י טבע כלל, מצינו שהיה באופן ניסי לגמרי, כמו במלחמת סנחריב, ומלחמת החשמונאים, ובפסוקים הנ"ל משמע שמדובר במלחמה רגילה, ובזה כאמור אין התורה באה לשלול שצריך לעשות את ההשתדלות הנדרשת,

שה' שומר את האדם ונמצא על ידו מדוע צריך לכתוב גם ה' צלך. ואפשר לדרוש בזה, שיש זמנים שהאדם חש שמירה 'ה' שומרך' זה הזמנים המאירים בחיים שהאדם חי אמונה והכל ברור וטוב לו, ויש זמנים שהכל חשוך לו, וכמו אדם שנמצא בחדר חשוך לגמרי, ופתאום הוא רואה את הצל של עצמו כלומר הוא מבין שזה נוצר מחמת שמישהו מאיר עליו, והוא מבין שמישהו איתו ומאיר לו את הדרך, כך בחיים בזמנים החשוכים גם אם לא רואים במוחש את הקב"ה הרי שאפשר לחוש שיש מישהו איתו שמורה לו על כרחו את הדרך מה לעשות, ואיך לעזור לו למצוא את הפתח לצאת מהחדר החשוך לחוץ ולאור. ה' תמיד נמצא עם האדם 'על יד ימינך' ומוכן לסייעו, ורק צריך להושיט את היד לקבל את העזרה, ולהישען אל אבינו שבשמים.

כך בכל דור ובכל זמן ובכל מצב ודרגה שהאדם נמצא שיידע, 'ה' עימך', הקב"ה נמצא עם האדם בכל זמן 'השכן אתם בתוך טומאתם' גם כשהאדם חלילה עושה חטאים ה' איתו וצופה בו ויודע את ההתמודדות שלו וגם כשהוא רוצה לשוב בתשובה ה' עימו ורוצה בהצלחתו.

ולא רק שה' איתו אלא גם ה' אלוקיכם ההולך עימכם להלחם לכם עם איביכם להושיע אתכם'. הקב"ה גם נלחם עבור האדם את מלחמתו ביצרו.

כלומר מה שנצרך מן האדם זה רצון טהור ואמיתי לשוב בתשובה ולהתקרב לה', ואת המלחמה ביצרים הרעים ובהרגלים זה הקב"ה יסייעו בעדו להיפטר מהם.

ואפשר להסמיק לזה את מה שנאמר בתהילים 'ה' שומרך ה' צלך על יד ימינך' שלכאורה אם כתוב

"נחשבה" – הגאון מורנו רבי יחיאל הלוי נוביק שליט"א רז"ב "דעת יוסף" אשדוד

בס"ד נחשבה כי תצא תשפ"ג

המלחמה הגדולה – מלחמת היצר וחייליו

לזהות את האויב – פוד ההצלחה

כִּי תֵצֵא לְמִלְחָמָה עַל אֹיְבֶיךָ וַיִּנְתְּנוּ ד' אֱלֹהֶיךָ פְּיָדֶךָ. כבר רמזו הקדמונים פסוק זה על המלחמה החזקה, שהיא מלחמת היצר וחייליו. (ועי' ספר בינה לעתים דרוש ס' לחדש אלול ופרשת כי תצא שהאריך בדברים נעימים כדרכו, וכתב שהאויב הוא יצר הרע וחייליו הם אברי גופו, עי' שם). וכך כתב בספר חובות הלבבות שער יחוד המעשה פ"ה.

בן אדם, ראוי לך לדעת, כי השונא הגדול שיש לך בעולם הוא יצרך... ואתה ישן לו והוא ער לך, ואתה מתעלם ממנו והוא אינו מתעלם ממך... והוא מורה אותך בחציו הממיתים לשרשך מארץ חיים, כמו שאמר הכתוב... כמתלהלה היורה זקים חצים ומות, בן איש רמה את רעהו ואמר הלא משחק אני.

והנה יש להבין מדוע היצר הרע מוגדר כאויב או כשונא, ומדוע יש לצאת אתו למלחמה.

אמנם ידוע הוא ומובן היטב, לכל מבין ומשכיל על דבר, כי האויב והשונא הוא זה שרוצה וזומם לנשל את זולתו מנחלתו. וזה בדיוק מה שהיצר מנסה לעשות עמנו. ועל כן באמת ובצדק יקרא לו אויב ושונא, עד שהקדוש ברוך הוא קראו רע, כמאמרם ז"ל בסוכה דף נ"ב, כי הוא הרע האמיתי.

והנה בספר קהלת פ"ג פסוק י"ד, **יִדְעֵתִי כִּי כֹל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה הָאֱלֹהִים הוּא יִהְיֶה לְעוֹלָם עָלְיוֹ אֵין לְהוֹסִיף וּמִמֶּנּוּ אֵין לְגַרֵעַ וְהָאֱלֹהִים עָשָׂה שְׂפִירָאוּ מְלַפְנָיו.** וכיאר מרן המשגיח הגר"י לוינשטיין זצוק"ל, שכל מה שנעשה בכריאה מטרתו היא להביא למצב של **שְׂפִירָאוּ מְלַפְנָיו.** והיינו שהקדוש ברוך הוא ברחמיו העצומים מחדש ענינים ומאורעות בכריאה שתכליתם לעזור לנו במלחמת היצר וחייליו.

ובודאי מי שמתבונן בין שהמאורעות הקשים שפוקדים עולם ומלואו, **מִמְזִרָה שְׁמֵשׁ עַד מְבֹאֵז...** והאסונות שעברו עלינו רחמ"ל, יש להם מטרה זו של **שְׂפִירָאוּ מְלַפְנָיו.** והיינו לסייע לעם השם, ולשומרי

התורה במלחמה החזקה, ואם זו המטרה, הרי שככל שנגיע אליה יהיה טוב עבורנו ועבור כל העולם כולו.

אמנם יש לנו לדעת כי גם בתוך הדברים המעוררים הלב ליראת שמים, ישנם ענינים המסיתים ומסיטים אותנו מכך, וקל לנסות ולחשוב שכל זה הוא מקרה ח"ו ולא תכנון מדויק מאת אדון הכל ברוך הוא, אולם מי שלא מרמה את עצמו ישאל את השאלה הגדולה שבפרשת ניצבים: **עַל מָה עָשָׂה ד' פָּכַח לְאָרֶץ הַזֹּאת מִהָרִי הָאֵף הַגָּדוֹל הַזֶּה. וַיֵּשׁ לִזֶּה גַם תְּשׁוּבָה גְדוּלָה: עַל אֲשֶׁר עָזְבוּ אֶת פְּרִי־ד' אֱלֹהֵי אֲבוֹתָם אֲשֶׁר פָּרַת עִמָּם בְּהוֹצִיאֹו אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם.** וההגיון מחייב גם שאם נחזור בתשובה הקב"ה ברחמיו ירחם ויחוס עם עני ואביון.

והנה לאחרונה אנו נוכחים איך שהקדוש ברוך הוא משנה עתים ומחלף את הזמנים, וישנם הרבה תופעות של פגעי מזג האויר, שממשלות גדולות שבעולם עומדות חסרות אונים להציל משהו או מישהו, ויש לנו להפיק מזה הרבה לקחים, והראשון הוא: שכוחו וגבורתו מלא עולם, והוא עושה מעשה בראשית, כי הוא אמר ויהי הוא ציוה ויעמוד. ומעולם לא קיבלנו כל כך הרבה תזכורות לכך כמו בתקופה האחרונה, ויתכן שהוא מפני גודל החכמה וכלי המדע שהתרכבו בעולם, עד שניתן חס ושלום לחשוב שעזב השם את הארץ, והארץ נתנה לבני אדם, ולא יבצר מהם כל אשר יזמו לעשות. והקב"ה ברוב חסדו מלפינו בינה כי מלכותו בכל משלה, וכל הגבורים כאין נגדו, ואנשי השם כלא היו, וחכמים כבלי מדע, ונבונים כבלי השכל כי רובמעשיהם תוהו.

והנה אחד ההסברים הרווחים לתופעות הטבע הקיצוניים הללו הוא מה שנקרא, אפקט החממה, והיינו שכדור הארץ נעשה חם יותר לאחרונה, והגורם לכך לפי דעת רבים, הוא מפני שנפער חור באוזון, שגורם להתחממות כדור הארץ על ידי השמש. וכל זה לפי המקובל נגרם כתוצאה מהשימוש בדלק ובגזים מסויימים, ועוד מיני דברים שמשתמשים בהם בדורות האחרונים יותר ויותר.

וגם בזה יש להתבונן מדוע הקב"ה בחכמתו תלה זה בזה. שהשימוש בדברים החדשים, שבאו לכאורה להנעים לאדם ולהקל עליו את החיים, דווקא הם הם הגורמים להרס של כדור הארץ.

אמנם כפי הנראה, הוא אשר אמר שלמה המלך בחכמתו לאמר, **יִדְעֵתִי כִּי כָּל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה הָאֱלֹהִים הוּא יִהְיֶה לְעוֹלָם עָלְיוֹ אֵינְן לְחוֹסִיף וּמִמֶּנּוּ אֵינְן לְגִרָע וְהָאֱלֹהִים עָשָׂה שְׂיִרְאוֹ מִלְּפָנָיו.** כלומר שכאשר האנושות מתקדמת ומשתכללת, עד כדי מחשבה של אני ואפסי עוד, הקדוש ברוך הוא נותן תזכורת, שכוחו וגבורתו מלא עולם, **וְהָאֱלֹהִים עָשָׂה שְׂיִרְאוֹ מִלְּפָנָיו.**

וזהו ענין מזמור שיר ליום השבת, שכל המזמור מדבר שאין להתפעל מכך שהרשעים פורחים כמו עשב, ויציצו כל פועלי און, להשמדם עדי עד, ואתה מרום לעולם השם, ומכך למדנו שמלכותו יתברך בכל משלה. וכל זה הוא חלק ממה שהאֱלֹהִים עָשָׂה שְׂיִרְאוֹ מִלְּפָנָיו... כי יראת השם היא ההגנה הטובה ביותר, לבל ניפול לפני חיילותיו של היצר.

והנה יש כאן בנותן ענין להביא דברים מעוררים, משובכי לב ומשיכי נפש, מהספר הקדוש האלשיך ז"ל על התורה, וכך כתב בבואו לתאר את מלחמת היצר:

...סופר (בספר חובת הלבבות) מאיש פרוש אשר הלך להקביל פניו היל אלכסנדרוס בבואם מלכוד עיר גדולה לאלהים שמחים טובי לב, ופיו פתח בחכמה ויען להם: שמחה מה זאת עושה, הנה זה שבתם בשלום מהמלחמה קטנה הכינו עצמכם אל הגדולה. ויהי כמשחק בעיניהם, באומרם אליו: איה איפה מלחמה גדולה מזו?

ויען ויאמר: הלא היא מלחמת ה' אשר בקרב איש ולב עמוק בהלחמו עם יצר פמוך ויעין בליעל לעשות כל מצות ה' אשר לא תעשנה, כי מי יאמר זכיתי לבי נצבתי לריב עמו להלחם בו גם יכולתי, ויחד אסירים גם בני אדם גם בני איש תחת רגליו כתוא מכמר.

והן אמת כי מאמריו אלה גדולים וטובים כי נעמו. ועמוד והתבונן כי היטיב אשר דבר באומרו כי מלחמת גוי אל גוי קטנה תקרא בערך מלחמת היצר הרע. עד כאן דברי הקדוש בעל האלשי"ך.

והנה התורה מבטיחה, כי תצא למלחמה על אויביך – ונתנו ד' אלקיך בידך. כלומר, אם תעשה עמו מלחמה – ד' ימסרנו בידך.

ונמצינו למידין, כי למרות שאמנם מלחמת היצר מלחמה גדולה וחזקה היא. אך לא עלינו המלאכה לגמור, כי ד' לא יעזבינו בידו.

ונשאלת השאלה מדוע איפוא מלחמה גדולה היא נקראת. אם בסך הכל יש סיעתא דשמיא. והקדוש ברוך הוא מצילינו מידו של היצר השונא?

והתשובה לכך היא, שהקושי והגודל והחוזק של המלחמה הוא בתחילת דרכה. והמאבק של היצר, בעיקרו הוא לסמא העינים שלא נזהה את האויב, ולהחריש האזניים שלא נדע שהמלחמה החלה.

ואמרו חז"ל לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע – והיא באמת עצה נפלאה – כי במלחמה המנצח הוא זה שקובע ומנהל את המלחמה, כלומר את מהלך המלחמה. ומי שפותח ראשון בקרב הוא זה שקובע את המהלכים אחר כך, והוא זה שיתעמר בסופו של דבר בעטרת הנצחון.

ובמסכת סוכה דף נ"ב ע"א, דרש רבי עזירא ואיתימא רבי יהושע בן לוי שבעה שמות יש לו ליצר הרע, הקדוש ברוך הוא קראו רע שנאמר כי יצר לב האדם רע מנעוריו, משה קראו ערל שנאמר ומלתם את ערלת לבבכם, דוד קראו טמא שנאמר לב טהור ברא לי אלהים מכלל דאיכא טמא, שלמה קראו שונא שנאמר אם רעב שנאך האכילוהו לחם ואם צמא השקהו מים כי גחלים אתה חותה על ראשו וה' ישלם לך אל תקרי ישלם לך אלא ישלימנו לך, ישעיה קראו מכשול שנאמר סולו סולו פנו דרך הרימו מכשול מדרך עמי, יחזקאל קראו אבן שנאמר והסרת את לב האבן מבשרכם ונתתי לכם לב בשר, יואל קראו צפוני שנאמר ואת הצפוני ארחיק מעליכם, תנו רבנן ואת הצפוני ארחיק מעליכם זה יצר הרע שצפון ועומד בלבו של אדם. ע"כ דברי הגמ'.
 וכבר האריכו ספרי המוסר בביאור דברי הגמ' מדוע יש לו ליצר הרע שבעה שמות. והנה יש להסתפק אם שבעת השמות מועילין ליצר במלחמתו עמו, או שהם מועילין לנו במלחמתינו עמו.

ונראה שזה תלוי אם נלחמים אתו או חס ושלום לא, ואם לא נלחמים עמו הרי יש לו כוחות שונים ומשונים להלחם, כי בדרך אחד יצאו אליו ובשבעה ינוסו לפניו, אולם אם כן נלחמים, אזי להיפך שבעת השמות המה לרועץ ליצר, כי על נקלה נוכל לזהות אותו, דרך כל אחד משבעה השמות, ובאמת זו

השבייה ששובים מהיצר, כי בשמזחים אותו הוא אינו יכול להזיק... וזה דרכו של כל שבוי מלחמה, שאינו יכול להזיק יותר, ולא זו בלבד, אלא שאם ינסה לעשות מאומה, הרוג יתרגוהו בלא משפט, וכמו כן שבית היצר היא כזו, שבעצם מה שמגלים וחושפים אותו הוא מאבד את כוחו. וגם בכל מלחמה, הזיהוי הוא הכי חשוב... (וכמה חבל על אותם שמתעלמים מהסכנות, השם ישמרינו ויסיר מכולם מסך הסכלות והעורון, והמבין יבין).

אם יתקע שופר בעיר ועם לא יתדרו. עמום פרק ג' ו'. תקיעת השופר בעיר, באה להעיר ולגלות כי יש אויב בשערי העיר. וכאשר מוכנים עם הידיעה הזו, יש סיכוי להינצל. וזו המלחמה, מי יזהה את מי קודם. ובמלחמת היצר המאבק מתמקד בשאלה מי יערכב את מי. האם אנו נערכב השטן או להיפך חס ושלום. וזהו – פי תצא למלחמה על אויביך ונתנו ד' אלקיך בידך. – כי אכן לצאת למלחמה ראשונים – שורש ההצלחה, וכך בסיעתא דשמיא זוכים – לערכב השטן, ולצאת בעטרת נצחון ושמחת עולם, ולזכות לשנה טובה ומתוקה בבריות גופא ונהורא מעליא, לנו ולכל ישראל. אמן ואמן.

~~~~~

"בזמורנג" (בעין הסערה)

דרמה מדהימה עם מסר חד מאד!

פרק כ"ה כיצד צריך לעבוד בתור שדכן.

תקציר המלחמה בין הגבאי לפרחיזנט בבית כנסת "נר תמיד".

שלי ברק נשכר ע"י פיליפ לכהן כחזן (קנטור) לימים נוראים במקום ר' יעקב ליכטנביץ, המגמה הייתה לגרום להדחת פסח שולביץ הגבאי ששכרו, מתח שורר בין פיליפ (הפריזינט) לפסח (הגבאי) על השליטה בבית הכנסת "נר תמיד" בתרגיל הזה סבור היה הפריזינט יצליח לדחוק את הגבאי ולהביא להתפטרותו בלי שהדבר יפגע מצבת המתפללים. ברם פסח הצליח לשכנע את יעקב לבוא על חשבוננו כדי להוכיח כי ידו על העליונה. לצורך זה עשה יעקב הדרך מיוחד במוצאי שבת סליחות, הוא גם הקדים להתפלל כבר מפסוקי דזמרה ולא מהמלך כנוהג. כששלי מגיע לבית הכנסת הוא מבין שהמקום מאויש כבר, הוא נמלט מבית הכנסת תוך שהוא מחלל את ראש השנה, שני מתפללים רואים שהוא נכנס לרכב ומספרים זאת למתפללים עתה הם באים לתחקר את הגבאי מי שכר חזן קל דעת במקומו של יעקב הירא שמים.

פסח מכחיש מכל וכל את השייכות שלו למינוי, הקהל מבין שזה תרגיל של הפריזינט, אחד מהמתפללים מדליף לגבאי סוד על פיליפ שיהווה בעתיד קלף אימה כנגדו. אך בינתיים מתרגשת לה צרה חדשה ר' יעקב החזן מתפטר מהתפקיד עקב הלחצים של רבו לא לשמש כחזן בבית כנסת של מחללי שבת.

החזנים החדשים אינם מספקים את הסחורה:

לאחר שהקהל נוכח בביצועים של ר' יעקב ליכטנביץ, קשה היה לו להסתגל לביצועים של חזנים אחרים, נראה היה כי כל חזן שהגיע גרוע מקודמו, אפילו מוישה ביקמן החזן המדופלם בעל הרזומה הגדול כתלמידו של ר' משה קוסוביץקי ענק החזנים לא השביע את רצון הקהל.

הקהל רצה משהו בדוגמת ג'ק ליכטנביץ אמן הלב והרגש, הוא לא היה מוכן להתפשר על פחות, הם ניגשו אל פסח לאחר הימים הנוראים ואמרו לו ישירות, כי מוישה ביקמן לא סיפק את הסחורה, הם רוצים מישהו שמתקרב לג'ק, הלה היה קנטור כלבבם, הם מבקשים להחזירו בכל דרך שהיא, או למצוא תחליף שווה לו. הם ביקשו לעשות עצומה אישית אל הקנטור, בה יחתמו כל המתפללים ויבקשוהו לשוב.

הקהל היה כל כך נלהב עליו, עד שרבים רצו לתת לו תוספת מכובדת עד כדי הכפלת משכורתו, אבל פסח בכאב לב עצום נאלץ להסביר להם כי ג'ק אינו מוכן לשוב לתפקידו מסיבות השמורות עמו, שום סכום או שאר מחוות לא יועילו הבהיר להם, כשבקולו נמסך כאב עצום.

"אוקי, אבל מוישה הוא לא הפרטנר שלנו, הוא שר מתוך תווים אבל לא מתוך הנשמה הגדירו זאת, עליך להביא לנו מישהו שמתקרב לג'ק, אנו מאמינים שיש עוד כאלו בעולם החזנות, עליך פשוט להשתדל".

הם לחצו על פסח עד שנאלץ לומר למוישה שעם כל הרצון הטוב הציבור רוצה משהו אחר, דוגמת החזן הראשון שהיה להם.

מוישה נעלב עד עמקי נשמתו, הוא כבר משמש בתפקיד חזן עשרים וחמש שנה בקהילות שונות בעולם, מעולם לא נשלח הביתה לאחר הופעה אחת.

"אני מכיר את יעקב ליכטנביץ, נוכחתי איתו בשתי הופעות משותפות, אני מסכים שהוא חזן מצוין ואפילו מעבר לזה. אבל איני נופל ממנו בשום ביצוע, אני תלמידו של גדול החזנים רבי מוישה קוסוביץקי הוא העביר לי את רזי המקצוע ואילו יעקב ליכטנביץ לא שימש אף חזן ראוי לשמו, הוא אוטודידקט שיודע לאלתר יפה אבל בחזנות זה מינוס גדול מאד למי שמבין ברזי החזנות".

"אני מסכים עם כל מילה שלך, לא בחינם בחורתי בך, מיהר פסח להשיב את רוחו של החזן הפגוע, אבל מה אעשה ולא די בהסכמת, הקהל התאהב באותו יעקב, הוא אומר אחריו שלוש פעמים קדוש, לאחר שהתרגלו לשטונן שלו קשה להם להסתגל לסגנון קצת שונה".

לאחר הסברים ארוכים ופתלתלים נאלץ מוישה ביקמן לקבל את דין הקהל, ועזב כולו פגוע, לחפש קהילה אחרת שמבינה קטעי חזנות אמיתיים, ולא אוהבים רק רגש בלבד אבל לא יודעים כיצד מתחזנים רח"ל.

מרגע זה נכנס פסח שולביץ לטרנס חיפושים אחרי חזנים אחרים, הוא לא המתין לזמן הקיץ, אלא כבר בתחילת החורף התייעץ עם מבינים שמכירים את השוק, הוא קיבל כמה שמות של חזנים וניסה אותם, הראשון שפנה אליו היה נפתלי מרבך מירושלים, חזן שנאמר עליו שהוא הרבה יותר ממושה ביקמן, גם הוא תלמיד מובהק של רבי מושה קוסובצקי ששימש אותו כחמש עשר שנים, כשהגיע נראה מרשים מאד, אבל הקהל בחן אותו בשבע עיניים ובארבעים אוזניים, כבר במוצאי ראש השנה שלחו כמה מחשובי המתפללים משוב קטלני שבמחילת הכבוד הוא אפילו לא מתקרב למוישה ביקמן רק יותר גבוה ממנו.

"לא יכול להיות, מישהו מאתכם משקר לי, אני קיבלתי עליו רקלמות (המלצות) חמות שהוא יותר ממוישה ביקמן אחרת לא הייתי מביא אותו אליכם". מחה פסח בקול פגוע מאד.

"אדוני היקר, אולי בסלסולים היה הקנטור החדש יותר חלק, אבל רגש אמיתי לא היה לו, יבש כמו "חיירס הנשבק", נראה לנו שהוא קרא מתוך התווים איפה צריכים לסלסל ולעלות אוקטבות, אבל שום דבר לא נבע מעומק הלב, מוישה היה יותר חם וכנה, אע"פ כן זה לא ג'ק, חבל על דאבדן ולא משתכחין .

לסיכום הבה נאמר כך, אם את משה ביקמן לא רצינו כי רחוק הוא כרחוק מזרח ממערב מג'ק ליכטנוביץ נעים זמירות ישראל, על אחת כמה וכמה שלא נתרצה במשנהו'. הטיחו הנציגים לגבאי את ביקורתם בתקיפות מרובה'. כמעט אפשר היה לומר שאמרו דבריהם מתוך נייר עבודה מוכן.

"רבש"ע יש רצוי ויש מצוי, מה עושים אם למשל נפטר רב קהילה, לא מחפשים ממלא מקום אחריו? האם תמיד מקבלים את ממלא המקום הרצוי ביותר? הלא יש ירידת הדורות, הלא כולנו יודעים שאנו לא מתקרבים לאבותינו בשום בחינה ואנו די מרוצים מעצמנו, מה לנו להלין על המצב החדש, אני מבטיח לכם בהן צדקי שאני עושה את כל שביכולתי להביא לכם את המיטב, אלא שכנראה אין הרבה כאלו" ניסה לדבר אל לבם.

אבל הקהל הפדנט אינו מתפשר, מעתה נוצר מרדף בכל שנה אחרי חזן תווח שימלא את מקום הקודם. אבל הקהל האנן אינו מוכן להשלים עם האבדון, הוא קיבל בספק את החזן התווח, בוחן אותו שוב ושוב והתוצאה אפילו אחד מהם לא שורד יותר משנה, עד שהיה חריף אחד שהליץ שצריכים להתקין בשבילם לשכה שתקרא "לשכת הפלהדרין" (פקידי המלך שהיו מתחלפים מדי שנה בשנה).

איש לא ידע כי מאחורי הקלעים היה גורם עלום שדאג להתסיס את הקהל כנגד הגבאי, שאינו משתדל כפי צורכו, להביא חזן שיוכל למלא את מקום החזן הראשון.

הפעם ידעו השונאים להחביא את פרצופם, הכל נעשה במסתרים, שום דבר לא דובר בטלפון רק בפתקים שהושמדו מיד לאחר קריאתם, כולם שמרו על חשאיותם, פסח לא התחיל לחשוך בכי הוא זה שיש מישהו שמלבה בשקט את השנאה כנגדו.

אבל בחלק הגלוי התחיל הגבאי האומלל לחוש את נשיפתם של הפרזידנט ובניו בעורפו, אמנם עדיין לא נשלחו אליו רמזים ברורים על חוסר שביעות מתפקודו, אבל סבר פניהם לא היה כתמול שלשום, לא שתמול שלשום היו ידידי אמת, אבל עד עתה הסתירו את הלחש הצפיוני "בהסתרה שבתוך ההסתה" אבל עתה כבר לא הוסתר דבר.

מפיליפ לא ציפה דבר, כי אותו לימון חמוץ לא יכול היה לפרגן מילה אחת טובה עבורו גם בזמנים הטובים, אך הבנים לעומתו היו יותר מתוחכמים, הם היו מחליפים איתו דו שיח קורקטי וענייני עם חיוכים מזויפים, אבל עתה הראו לו מפעם לפעם יחס עוין שהיה לדעתו בלתי נסבל.

פסח שולביץ מחפש עקיבות פליליים:

כשגבר צערו עד שכמעט נטה להתפטר מתפקידו כפוי הטובה, נזכר לפתע פסח שולביץ בשיחה שהייתה לו עם אבי ברקוביץ (המתפלל שרמז לו כי יש לפרוידנט תיק לא פשוט ואם ינסה לאיים עליו יוכל להשתמש בזה כנשק יום הדין). הוא החליט לאור מצבו הלא פשוט, כי עתה עליו לברר את המידע שמסר לו לעומק ולא לסמוך על שמועות שיתכן והן מצוצות מהאצבע.

פסח נטל חופשה קצרה ויצא לדוך, הוא לא סיפר בביתו מהי מטרת נסיעתו, הוא רק אמר שהיא לצרכים דחופים ביותר, עיניו אמרו יותר משדיבר, כי זה ממש מקרה חירום. אשתו החכמה ידעה לשתוק ולהבין, אפילו שלדעתה נהג עתה שלא כשורה, בית אמיתי מתנהל בלי שום הסתרות. אבל הבינה שלבעלה יש לפעמים תפקידים לא קלים שמחייבים אותו בדיסקרטיות מלאה ולפיכך מילאה את פיה מים.

הייתה לפסח דוך ארוכה עד לניו יורק, שם היה אמור להיפגש עם הבלש X שהתמחה בחקר פלילים של הצווארון הלבן. הוא קיבל עליו המלצות מכמה מקצועניים שהוא האיש הנכון בחקירות חשאיות, המחיר היה יקר למדי והסיכון גדול מאד, יתכן מאד שהניח את כספו על קוץ הצבי, לא היה לו אפילו בדל של ראייה כנגד הפרזידנט מלבד ההדלפה שקיבל.

אבי ברקוביץ לא הביא לו שום ראייה ממשית, רק מה ששמע מפקיד בנק שלחש לו באוזן בעת גילופין, שבעת שתגיע השעה הנכונה, פיליפ ישב בכלא לכל הפחות כמה שנים טובות, זה שהצליח לחמוק מידי החוק עד עתה נזקף לקשריו הטובים עם החלונות הגבוהים שממלאים פיהם שתיקה, יד רוחצת יד, כך הדליף לחברו.

יתכן מאד שאותו אבי נפל בפח של ליצן, או גרוע מזה, הוא עצמו זה שחמד לצון מהגבאי שרועד כעלה נידף מפיליפ.

אם לא היה לחוץ מאד, לא היה עושה מסע מטורף, לחפש מתחת להאדמה בדל ראייה, אבל לאחר שהמצב היה בלתי נסבל נכנס לעניין במחיר סיכון כספי רב, עתה עליו לסכן \$2500 בין אם יעלה ביד הבלש דבר ובין אם לאו, הבלש הבטיח לו תשובה תוך שלושה ימים, באם לא, ינסה מזלו במקום אחר, אבל הוא הקציב לכך עוד יומיים ולא יותר, הסכום שקיבל אינו מצדק יותר השקעה בנושא שאין לו בדל ראייה ועליו למצוא את כל הראיות.

כל אותם ימים ישב פסח בחדרו במלון ואמר תהילים בדמעות רותחות להצלחת המבצע, הוא נדר סכום כסף גדול לצדקה עבור קופת רבי מאיר בעל הנס, הוא היה משוכנע שמה שעושה מותר על פי ההלכה, בלי כל חשש ופקפוק. לפיליפ יש דין "רודף" הוא מחפש את ראשו בלי שום סיבה, כל פוסק שהיה שואל היה אומר לו שהוא עושה כהלכה שהרי "הבא להורגך השכם להורגו".

אבל כמעט חמישה ימים עוברים ואין שמץ ידיעה מהבלש X, פסח הספיד בחשאי את כספו וחש עצמו כשוטה גמור שהתפתה להאזין לשמועות קלוטות באויר.

אשתו מרס אורה מרים כל העת דאגה לשלומו, היא לא ידעה מה קורה עמו, אמנם היה מתקשר מדי יום, אבל לא היה לו מה לומר לה, הוא לא יכול היה להסביר לה מה בדיוק הוא עושה בניו יורק כל כך הרבה זמן.

את החקירות של אורה מרים הפקחית ממנו מאות מונים קשה לצלוח, אולי הוא עו"ד טוב [אך לא מבריק במיוחד] אבל אשתו שלא עשתה שום הכשרה למשרת עו"ד, הייתה פלפלית וחריפה ממנו בכל תחום, היא ידעה למצוא בגים בכל סיפור שלא עלה עם האמת הצרופה, כשראתה שהוא משתהה בלי הסבר מספק החליטה שעליה להבין מה הוא עושה מחוץ לבית כל כך הרבה זמן.

לאחר אין ספור גמגומים סיפר לה את האמת, על הנסיעה שלו לניו יורק כדי לאתר בלש שמתמחה בענייני פלילים, יש לו חשד שפיליפ מעורב באיזה נושא לא חלק וכי עליו לדעת על כך, כדי שאם יום אחד ינסה להתאנות לו יתר על המידה יוציא את להט החרב המתהפכת כנגדו ובקך ישקיט אותו.

למרות שלאורה מרים היו השגות רבות על מה שנסע בלי להתייעץ איתה, החליטה לשתוק ולא לעשות מן עניין, היא ניסתה להבין את בעלה שחש כל השנים מאוים על ידי משפחת מיזעס. וכי עליו להקדים תרופה למכה, היא איחלה לו הצלחה ולא סנטה אותו אפילו ברמז קל.

***

חיים לא קלים של שדכן שרוצה להצליח בכל מחיר:

לאחר שיצא ר' שלמה שרפשטיין ממשרדו של ר' בנימין מובושוביץ הרהר רבות, האם לא נחפז להניח את כל הביצים בסל אחד. אמנם הפרויקט שנטל על עצמו סבוך מאד וצריכים לזה הרבה תושיה וסיוע משדכן מדופלם, אבל בלבו פנימה הציקה השאלה, שמא אותו בנימין אינו אלא שדכן מתחזה שמאחז את העיניים בכל מיני מעללים, אבל למעשה הרבה ממעשיו ודבריו אין להם אחיזה במציאות, עלילות "עלי באבא" בגרסה המודרנית לא איורי הקומיקס.

הוא הרהר רבות על ההצעה שלו ובחן אותה בעיון, האם היא מתאימה לצילה הגאונית המופלגת, זה לא פשוט להפגיש את צילה עם הבחור לפני שהוא מברר קודם כל על האישיות שלו, את יכולתו הקוגניטיבית להתמודד עם פלפלנית ועמקנית כה עצומה שאינה מקבלת שום מוסכמה בלי לחקור אותה עד לעומק השיתין,

הוא גם יצטוך להיות ירא שמים מרבים שמדקדק בכל פרט בהלכה ואין מצוותיו מלומדה. צילה מתחדשת כל יום בהלכות ולומדת את מה שהיא מקבלת, עם נועה בתו שהפכה להיות החברותא שלה בהלכה יומית מיד יום, מלבד שיעור קבוע בהלכות לשון הרע ושמירת הלשון עם חברות בנות שהתארגנה על ידה. ר' שלמה לא ראה הרבה בחורי ישיבה שעומדים במעלות רוחניות כפי שכבר השיגה.

גם אם נניח שאותו דודי הוא אכן בחור משכמו ומעלה שראוי לה בכל, אבל מה עם מצב בריאותו?

המשל שהביא לו אותו ר' בנימין מהינדא בילא פרנק צרם לו מאד, וכי מה הדמיון? בסיפור ההוא החליטה הכלה על דעתה האישית להינשא לחתנה שאמור להיות אחד מגדולי ישראל וצדיקיו, אלא שמרחפת עליו סכנת חיים מוחשית, היא הייתה מוכנה לחיות עמו אפילו שנה אחת ובלבד שתזכה להיות במחיצתו של אדם קדוש כמוהו, היא באה לברר את הסוגיא הזאת עם מן הגה"ק החפץ חיים ז"ע, די היה לה שיברכנה שחתנה יארץ ימים שנה אחת ובכך די לה, היא אינה צריכה ליותר.

ברם מן החפץ חיים ז"ע שראה את מסירות נפשה לחיי תורה, איחל לה שהחתן יארץ ימים וכך זכתה להיות זוגתו של גדול הדור ומוציאת ספריו הגדולים "אבן האזל על הרמב"ם".

אבל כאן מי אמור להיות המחליט? הוא בלבד. היא אינה יודעת מאומה מכל הנושא, האם מותר לו לקחת על כתפיו אחריות כבידה כזו שלא יקרה לה דבר? והלא "אין חבין לאדם שלא בפניו" ולספר לה על המחלה ולשכנע אותה בדבר שהוא עצמו אינו מאמין, זה מעשה שטותני לחלוטין.

ככל שהרהר בדבר נראה לו כי ההצעה מופרכת לחלוטין, אוהד מילשטיין אותו דחתה טוב ממנו שבעתיים, אבל מאיך לא צריכים למהר למחוק את ההצעה, כבר שמענו על חולים רבים שנרפאו לחלוטין ממחלתם, הוא עצמו מכיר אבך שהיה חולני מאד בהיותו בחור, הרופאים לא נתנו לו תקווה ליותר מחמש עד עשר שנים, הבחור נישא עם בחורה חולנית מאד שאף לה לא נתנו הרופאים יותר מדי שנים.

לבסוף התברר שאין לרופאים שמץ ידע, מה מתחולל בשמים. הבחור חי עד היום, הוא כבר מתקרב לשנתו השבעים, אמנם עדיין חולני מאד, אבל ברוב הזמן הוא מתפקד כראוי, אשתו החלימה לחלוטין ממחלתה ומתפקדת כאמא וסבתא לכל דבר, נולדו לזוג ארבעה ילדים בריאים ושלמים, כולם נישאו והקימו בניין ראוי לשמו. אחד הילדים הוא שכנו בבניין, הרי לך שלא כל סיפור כזה מסתיים כפי תחזית הרופאים "מכאן שניתנה רשות לרופא לרפאות אך לא לייאש" אמר הגאון החסיד מוילנא זע"א.

אך מידע זה אינו פוטר אותו מלברר את העניין לעומק. אי אפשר לסמוך על כאלו סיפורים ולבנות בית בישראל, זה חוסר אחריות מוחלט, עליו לחשוב, איך היה נוהג אם צילה הייתה בתו הביולוגית, האם היה מקל ראש בנושא כזה?

שלושה ימים התלבט ר' שלמה מה עליו לעשות, הוא התייעץ עם חברו חכם ר' חיים נמני ויחדיו החליטו לא לדחות את ההצעה לחלוטין, אלא לעשות שבע חקירות ודרישות אודות הבחור המוצע, על אישיותו ולמדנותו ומידותיו הטובות, לפני שהוא נכנס לעומק הבירור על מצבו הרפואי.

ר' שלמה הרים טלפון והודיע לרב בנימין, כי יקח זמן רב עד שישב לו תשובה לאן פניו נוטות, הוא הסביר לו שאין אצלו החלטות חפוזות, עליו לעשות בירור מהמסד עד הטפחות אודות הבחור, הוא לא שולל את ההצעה אבל לא יקנה חתול בשק.

"אסור לומר את האמת" כלל ראשי בשדכנות.

ברגע זה התחרט ר' בנימין על שאמר פעם אחת אמת לאמיתה, היה עליו לשקר "למען שמו באהבה" שהרי על כך נכרתה ברית השדכנות ואין אומרים מקצת שוואך (חולשות) לצד שכנגד, את זה היה עליו לטשטש, לא היה לו לספר לאותו תמים כי היה שכיב מרע, אלא לומר כי בעבר היה דודי ברוך גדול וכדוך הבררנים הגדולים שחושבים שכל העולם עומד בפניהם ולבסוף נתקעים בפקק ענק, שיירה שלימה של אחים ואחיות שהגיע זמנם ותעל שוועתם השמימה, עד שאחיו נחומי החל לדחוק בו לוותר על זכותו לתקוע אותו שלא בצדק, עתה החל להתפקח מחלומותיו ומוכן להתגמש כדי שלא יהיה עלטערער נצחי.

אם הייתי עושה כך, היה רץ לברר על גודל למדנותו ומידותיו הטובים ותו לא, אין ספק שהיו הרבה מפרגנים לו, שהרי באמת יש הרבה מה לספר עליו שבחים, הלא הוא עצמו שמע שהוא עילוי עצום שיכול לחבר כל יום חבורה בכל סוגיא שלומד.

הוא גם נראה טוב מאד מבחינה חיצונית, ידידו יעקב בלומנפלד הראה לו אותו באמצע שהתפלפל עם ר' צבי חשין, הוא הוקסם ממנו מאד ואם הייתה לו בת בשידוכים היה חוטף אותו בו במקום.

למה היה עליו לומר לו שטות כזו ישר בהתחלה? יתכן שלא היה שומע כלל על הרינון, הלא כבר עבר מאז זמן רב. גם אם היה שומע, יתכן שזה היה לאחר מעשה כשכבר עמוק בתוך העניין ולא היה ממהר למחוק אותו מהזיכרון.

התקיים בו רח"ל "משיב חכמים אחור ודעתם יסכל" כדי שיאבד כור זהב טהור ממנו יכול היה להתפרנס תקופת זמן. מה עושים עתה כדי להציל מפי הארי הדוב והברדלס?

לפתע הביק במוחו רעיון, איך לא יתן לטרף לברוח מהמלכודת שלו.

"אולי כדאי לך לראות אותו בחתונה של אחיו?" שאל ר' בנימין שרצה לרתק את ר' שלמה אליו באזיקי קסם.

"מי זה האח?" שאל ר' שלמה.

ר' בנימין החל לספר לו על גדלותו של דודי שזויתר לאחיו הקטן ממנו במספר שנים כדי שלא לעכב את כל השיירה, הבחור מתחתן עם בת של מיליונר אמיתי, החתונה תהיה ב"גני התערוכה" ביום זה וזה, כדאי לך לבוא לחתונה ולעשות עליו מעקב, כך תוכל לראותו במצג אמיתי, בלי שהלה יידע (אצלנו קוראים לזה "אונטערוויילעכץ" קוד מוסכם בשידוכים לקבל תמונת פרופיל על החתן בזמן אמת בלי שום זיופים).

"אמרת עצה ישרה, אני מאמץ אותה אל לבי, אני אעשה את הבירור הזה, אבל זה רק בשביל תחילת הדוך, יש לי עוד הרבה לברר עליו עד שאחליט להציע אותו לצילה, עליך להבין שלא כל בחור מתאים לה, עלי לעמוד ולהיווכח לפני הפגישה שאני לא מפגיש אותה עם בחור שעומד מתחתיה.

עליך להבין שכבר הצעתי לה מספר הצעות והיא נשמעה לי בכל מה שביקשתי, היא לא זלזלה באף הצעה שהבאתי לה, אבל לאחר מספר פגישות הבנתי שהם לא מתקרבים לקצה קרסוליה, היא לא באה אלי בטענות אבל ניכר היה שהיא די מאוכזבת שלא עשיתי יותר דרישות וחקירות על המוצעים, למדתי את הלקח הנכון, לפיך אני משתדל עתה לחקור ולדרוש עד כמה שידי שמשגת, אסור לי לשרוף את הקרדיט הרב שהיא נותנת לי, לכן במחילת כבודך תצטוך להתאזר בהמון סבלנות.

ר' בנימין הוריד את ראשו, הפעם ידע שכל קסמיו לא יעבדו על ר' שלמה, לראשונה הבין שיש לו עסק עם סוחר ממולח שלא יעשה לו חיים קלים, עד שיעשה את השידוך, אם בכלל, הוא עוד יצטוך לעבור היתוך בכור הברזל על שעבר על הכלל, אל תרבה במלל, סייג לחכמה שתיקה מילה בסלע ושתיקה בשניים.

***

איפה בכל זאת הצליח השדכן?

נס היה לו שבדיוק באותו זמן סיים שני שידוכים כמעט בבת אחת, מה שהעלה את מצב רוחו עד שהחל לדמיין לעצמו כי הוא כמעט "קוסם מאגי" ששולט בכוחות עליונים, כדי לקיים את מצוות הבורא שאמר "לא תוהו בראה לשבת יצרה".

הראשון היה ר' משה כהן בן 40 אלמן פלוס ארבעה ילדים [הגדולה כמעט יכולה להתארס] שהציעו לבחורה מבוגרת בשם עלקא פריד בת 39. שידוך כזה הוא לא פשוט וקשה לראות שדכן נוטל על עצמו משימה כזו, לשכנע בחורה לקחת אלמן עם ארבעה ילדים, אבל שדכנינו לא נואש כיתר השדכנים שלא נכנסים לכאלו מהמורות, הוא ראה כאן אתגר אמיתי ולא הרפה מרגע שהבזיק הרעיון במוחו, ימים ולילות ישב להסביר לה שזה עדיף מאשר תשב ותלבין ראשה ותפסיד את השנים שעוד מסוגלת להביא ילדים לעולם. לבסוף נעתרה והסכימה לקחת על עצמה את המשימה לגדל את ארבעת ילדיו של הבעל, מתוך תקווה שגם תזכה לילדים משלה.

אלמלי להטי הקסמים של רב בנימין השדכן הבלתי נלאה שגמר שהוא חייב לעשות את השידוך ולרשום לעצמו עוד ווי ביומן ההישגים שלו לא היה שידוך זה מתחולל.

הצלחה כזו שינן לעצמו ולפעשע רעייתו, שווה כמו חמישה שידוכים רגילים, אחרי שלושה חודשים שבהם היו לילות לא מועטים ללא שינה, הצליח רב בנימין להביא לידי גמר, לשבור צלחת חרסינה גדולה [שקנה על חשבוננו] ולשבר אותה לרסיסי רסיסים, חלקם שמורים אצלו עד היום הזה בוויטרינה כיהלומים.

רב בנימין רקד בליל האירוסין שעתיים רצופות עם החתן רב משה כהן בן ה-40 שהיה כבר אלמן 8 שנים, עתה תבוא קרן אור לביתו, לבסוף שלף מארנקו סך של \$1500 שצבר מכמה גמ'חים בעשר תשלומים, אבי הכלה ר' נתן פריד נתן \$500 על החשבון, עם התחייבות שעד לחתונה ישלים עוד \$1000 ושדכנינו שעושה מלאכתו לשם שמיים נאלץ למעוך את כובעו הישן, כדי לא לצעוק את "צעקת הדל תקשיב ותושיע" שעמדה להתפרץ מגרונו, לנגד עיניו עמדו פעשע והילדים שמשוועים "אבא אנו רעבים, תביא לנו עוף פעם אחת בשבוע, או לכל הפחות שני כנפיים".

אבל השידוך השני שעשה לבסוף בין גרוש וגרושה פיצה אותו לא מעט, לא שהפעם היה קל יותר, גם הם היו "קליברים לא קלים" על דרך ההמעטה, לכל אחד מהם היה מטען כבד של חששות וחשדות, כל אחד כבר נכווה ובדק את המקח עמו הוא אמור לעשות את שארית ימיו בשבע עיניים.

שידוך זה נמשך 5 חודשים לא קלים, כשבאמצעם היו לא פחות מששה ניתוקים, כשכל טריקת דלת הייתה מהדהדת יותר מקודמתה.

אבל בנימין חברנו למוד בניסים כפולים ומכופלים, הוא פיתח במשך השנים עור של "ממוטה" (הפיל הקדמוני שגדולי החוקרים שמתעסקים הרבה בזמן הקדמון טוענים שהיה עוד בזמן המבול, אך להם יש תיארוך שונה, חצי מיליארד שנים עפ"ל, פיל זה גדול פי חמשה מפיל של היום ועורו לא ניתן לפיצוח).

הוא לא פחד מזריקת מערוך על ראשו, הוא גם לא בוש מלהכניס את רגלו בין הדלת למזוזת הבית כדי שלא ינעלו עליו את הדלת. גם כשאמרו לו לא לבוא שוב וכי הוא "פארסונה נון גראטה" (אישיות לא רצויה בבית) לא נרמז, הנותן לשכוי בינה השכילו בינה שאסור להיעלב, רק כך עושים כסף.

מרגע שהבין שהשידוך בר סיכוי ורק צריכים לשייף את הצדדים, הפעיל את הנשק הבליסטי והכה ללא רחם על ראשי הצדדים, הוא הראה לכל אחד מהצדדים כי הוא עומד לעשות את עסקת האלף אם ידע להשכיל ולהסתכל בעיניים ראויות בלי סטיגמות ודעות קדומות.

לבסוף נכנעו השניים, הם הבינו שהם עלולים להפסיד את עסקת חייהם, כל אחד מהם ויתר על הרבה מההשגות והתביעות שלו, הם הסכימו לתת לצד השני קרדיט מלא להתחלה חדשה. לרב בנימין התברר שהעבודה הפעם לא הלכה לריק ולבהלה, כל צד נתן לו \$3500 טבין ותקילין עבור חציית האוקיינוס בסירת מפרש.

הפעם הראה רב בנימין לפעשע הצדקנית שלו, כי פעשע להטיל דופי בעבודתו שנעשית לשם שמיים, הוא הבטיח לה שבשמים נכון להם שולחן מזהב טהור ארוך ביותר, עליו ישבו כל הזוגות שהצליח לקשרם זו לזה, הם יהיו מאוכלי לחמו כשמלאכי מעלה יביאו להם מהיין המשומר השמור לצדקים.

פעשע רעייתו צחקה לתיאורים הססגוניים של בעלה ואמרה לו שהיא תסתפק בשולחן בעל שלושה רגליים שיספיק רק לשניהם, היא תשמח אם יביאו לה מיין אריסטון אבל לא תכעס אם גם זה לא יתגשם. אסור לספסר עם העולם הבא, אם אתה עושה מצוה, עשה אותה בלי שום כוונה אחרת. מה שאני זקוקה שתקיים את מצוותך להביא לי לחם ומרגרינה בכל יום כדי שיהיה לילדים מה לאכול ולכל הפחות שבשבת יהיה לילדים חתיכת עוף או שניצל.

אם השידוך עם דודי סטוויצקי יתקיים, ידרוש לא פחות מחמשת אלפים דולרי זהב, שהרי להחיות שידוך לשכיב מרע עולה הרבה יותר זהובים.

התודה והברכה לכל אלו שמסייעים להצלחת הגיליון!!!

hanoch90@gmail.com

הגילון מוקדש

לחתני כבני

הרה"ג החסיד רבי מנחם דוד אמיתי- וורהפטיג שליט"א

מחשובי חסידי קרלין סטולין

ולנוות ביתו הצדקנית מנב"ת מרת רחל תליט"א

לרגל השמחה השורה בביתם

עם כלולות הבת כלילת המעלות גיטל בלומא תחי'

עם הבחור יקר המעלות הרב אברהם אלימלך פרידמן שיחי'

יה"ר שיעלה זיווגם יפה ויזכו לבנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצוות.